

МУЗЕЙНІ ВІСТИ

УКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МУЗЕЙ
СКЛРБНИЦЯ УКРАЇНСЬКОЇ
КУЛЬТУРИ

"МУЗЕЙНІ ВІСТИ"

Виходить при Українському Національному Музеї
Онтаріо, Каліфорнія.

РІК III.

1957

КВАРТАЛ III - IV.

Редакція Колегія

Редакція застерігає собі право правити мову в надісланих матеріалах.
Кожна підписана автором стаття не завжди висловлює думку редакції.
Рукописів редакція не повертає.

Адреса Видавництва
і Редакції

UKRAINIAN NATIONAL MUSEUM and LIBRARY
312 East "H" Str., Ontario, California

"MUSEUM HERALD"

Published by Ukrainian National Museum
312 East "H" Str.
Ontario, Cal.

VOL. III.

DECEMBER, 1957.

ЗМІСТ

	Стор.		Стор.
Каленик Лисюк: До Українського Громадянства	1	Анкета Українського Національного Музею	29
До Української Спільноти		Повідомлення до українського громадянства	29
Антін Кущинський: Музейна справа на тлі сучасної епохи життя української нації	3	Відзнаки, монети, значки і марки видані Українським Національним Музеєм	30
Д-р Роман О. Климкевич: Герб — лицар-козак зо самопалом	6	Статут Товариства "Український Національний Музей і Бібліотека" в Онтаріо, Каліфорнія	31
Д-р Любомир Винар: Іван Підкова	11	Чеслав Міщук — уповноважений Музею на Астралію	35
До проблем іконографії Гетьмана Івана Мазепи	16	Заклик Українського Національного Музею в Онтаріо	36
Пластовий Музей у Клівленді	17	До всіх земляків у вільному світі	36
До відома всім нашим жертводавцям грішми й матеріялами	17	Перед 25-ою річницею голоду в Україні	37
О. Іван Хома: Артист-маляр Микола Азовський	18	† Помер д-р Г. Г. Скегар	37
Цінна праця д-ра Т. Мацькова	20	Архів князя Репнина	37
Агафія Бундзяк — добродійка покривдженіх	21	Український Пластовий Музей	37
МУЗЕЙНІ ВІСТИ		Історичний Відділ Українського Вільного Козацтва	38
Відчитність Українського Національного музею	22	До побратимів Українського Вільного Козацтва	38
Пожертви для Українського Національного музею	26		
Повідомлення Українського Національного музею	28		

Умови передплати:

На рік: 2.00. Ціна одного числа 1.00 дол.

До Українського Громадянства і Членів Музею

Музей заснований у 1954 році в Онтаріо, Каліфорнія. Того ж року я купив дім під музей і в садку є ще один дімок для служащого при музеї. Дім, чи властиво два domi я купив на своє ім'я, але з ціллю передачі їх УНМузес-рі, коли він вже окріпне в своїй організаційній структурі. Маючи досвід із минулого і з огляду на нашу спільноту, я підходив до цієї справи обережно й солідно. Намагався вдергати все на певній висоті і як директор У.Н.М вкладав всю силу, знання, час і гроші на те, щоб ця культурна установа була не партійною, а належала до всього нашого загалу, служила визвольним змаганням та була контролювана жертвовачами.

Після 4 літ праці, — працював я без за-плати — управа Музею видала друком статут Т-ва У.Н.Музею. Я вважав, що з того часу все майно має належати виключно до Т-ва УНМ, себто до української спільноти, яка розкидана по цілому світі, бо вона підтримала ту працю, давала датки, матеріали й українська преса підтримала зногоу ту культурну установу.

Два будинки, які тепер належать до Українського Національного Музею, я передав як дар від себе і вони записані в повітових книгах реальностей 30 серпня 1957 року, книжка 4324, сторінка 337, в повіті Сан Бернардино, Каліфорнія. З того дня також все те майно, що його я дав до музею, як колекцію старинних образів, колекцію зброї, старинні різні речі княжих і козацьких часів, бібліотеку, яка складається є більше як 2,000 томів (українська і англійська), все це є тепер власністю Українського Національного Музею.

Передаючи доми на власність УНМ., я зробив застереження, а саме: у випадку, коли б Український Національний Музей переносився в інше місце осідку, то дім треба продати, а гроші, які я вкладав, мають йти до банку на сталий фонд музею і лише доходи з тих грошей, що 6 місяців, мають бути передані до каси музею, на його витрати. Сталий фонд залишається напостійне в банку. Крім того я і моя дружина залишаємо завіщання, по якому гроші підуть на сталий фонд музею.

Коли б доми були продані за більшу суму, ніж я заплатив, то цей злишок йде в касу музею на його видатки.

Я руководився думкою, що коли музей будуть хотіти перенести, — а часто буває так, що хочуть лише тому, що їх то нічого не буде коштувати, — то такий крок може бути помилкою й може принести шкоду музею. Але коли громадянство буде вважати, що користь від музею може бути більша, коли він буде десь у метрополії чи в місті, де є більша скуг ченість наших людей, то та спільнота має подумати про дім для приміщення У.Н.М., маючи вже дім і музей, який буде забезпечений сталим фондом — існування музею не буде загрожене, бо дохід з сталого фонду та ще трішки від громадянства, дадуть змогу таку установу як У.Н.М. не тільки вдергати, але й розвивати в дальшому прогресі для добра нашої справи.

З днем 30 серпня ц. р. я залишився членом У.Н.М., так як інші члени, і з тими же правами. Я є членом опікунчої ради музею та екзекутивним директором У.Н.М. без платні, а також безплатним редактором журналу "Музейні Вісті".

Від українського громадянства залежить доля тієї культурної установи У.Н.М., яка слугить і має служити виключно для добра нашого народу. Вже є скоро буду мати 70 літ життя і знаю, що живу на позичений час, але видно, що Всевишній дає мені ще сили завершити ту працю, яку ми спільними силами почали, а прийдешні покоління поведуть її далі для добра нашої справи.

Від себе і Управи У.Н.М., щиро дякую всім тим, які довірили мені гроші та матеріяли і слали до музею тому, що мене знали. Дякую тим, які мене не знали, але вірили, що така культурна установа має відповідальних людей патріотів, які спільно працювали для добра музею. Взяті на себе обов'язки ми виконали. Дякуємо українській пресі, яка підтримувала нас у будові тієї культурної установи, бо без них, які нам помогали, без преси, без підтримки моральної і матеріальної, яку нам дали, ми не побудували б тієї культурної установи, якою ми сьогодні вже можемо гордитися.

Каленик Лисюк
Екзекутивний директор У.Н.М.

До Української Спільноти

Ще кілька місяців і буде 4 роки як засновано Т-во Український Національний Музей в Онтаріо, Каліфорнія. Кілька одиниць піддержали добру ідею фундатора У.Н.М. п. Каленника Лисюка і спільними силами був заложений камінь під установу, У. Н. М., яка сьогодні вже стоїть у рядах наших культурних установ і яка може відіграти велику роль в майбутньому.

В той час навіть пессимісти не вірили в можливість проведення такого задуму, бо така установа вимагала гроша й праці. Цих кілька одиниць, які стали до праці, вірили й знали, що можна побудувати таку установу, але на це потрібні жертви, праця та гас.

У. Н. М. видавав журнал — спогатку “На Слідах”, а отісля назву перемінив на “Музейні Вісті”, — щоб українська спільнота могла слідкувати за розвитком музею, виказувати помилки й давати конструктивну критику та поміг. Український загал ще раз показав, що все здорове, культурне, міцно побудоване він піддержить, коли воно буде служити Батьківщині й помогати у нашій визвольній боротьбі.

Щоб справу поставити міцно, в першу чергу треба було будинку, та експонатів, які спогатку дав п. К. Лисюк і які стали основою музею. Далі вже громадянство з усіх кінців світу стало слати грошові датки й матеріали. Спогатку обережно, з певним застереженням, знаючи з минулого досвіду, що не все втримається, що погинається будувати. А коли переважалося, що це солідна, міцно побудована культурна установа, то стало щиро давати так як воно все давало і дає на народні цілі.

Т-во У. Н. М. випустило друком статут, у якому управа музею намагалася забезпечити правне існування музею як можна міцніше та закрити двері для небажаних і ворожих людей, щоб музей не пішов тією дорогою, якою пішов Музей Визвольної Боротьби України в Празі.

З кількох одиниць у 1954 році Т-во У. Н. М. цього року вже нараховує коло 2,600 людей, які пишуть до музею, шлють датки та матеріали. Музей має власний дім, масу експонатів та матеріалу, що вже потребує поширення площи під музей. Все майно, яке є в музеї, і будинки належать до Т-ва Український Національний Музей в Онтаріо, Кал.

Перший раз за 4 роки управа музею вийшла до громадянства з запрошенням вступати в гленство і стати тим опікуном національного майна, яке тепер вже доходить до 100,000 дол. вартості. Кількість гленів добігає вже сотні, але ми віримо, що до 1959 року, п'ятілітньої рігніці засновання музею, Т-во У. Н. М. буде мати 250 гленів. Це будуть ті, які переберуть на себе охорону майна У. Н. М.

Управа музею плянує звернутися до всіх організацій у цілому світі з закликом, щоб вони стали гленами, бо вони, маючи в своїх організаціях гленство, яке творить українську спільноту, мали б бути тими опікунами національного майна — культурної установи У. Н. Музею.

Ми все були й є такої думки, що там, де люди дають датки, вони мають право на контролю. Все що творить культурну цінність для нації і на яку дають датки грошові й матеріали як, наприклад, музей, це все має бути власністю всього українського загалу не тільки в Америці, але по всьому вільному світі. Іх обов'язок контролювати, зберігати таку установу й помогати їй у дальшому розвитку. Багато пишуть до У.Н.М., щоб музей був перенесений у більш скупжені центри українського громадянства на Схід. (Нью-Йорк, Шікаго, Вашингтон). Ту справу може рішати лише гленство Т-ва У. Н. М. на загальних зборах і за згодою Ради Опікунів У. Н. М. Все ж одно український загал мусить пам'ятати: що ні управа, ні Рада Опікунів, ні гленство не буде на перешкоді тому, коли цього буде вимагати добро української справи і коли цього буде вимагати український загал. Всі ми в У. Н. М. працюємо для добра нашої справи й раді будемо, коли наша праця й датки будуть приносити користь нашій справі тут в Америці й по цілому світі.

Всім патріотам щиро дякуємо за піддержку нас морально і матеріально.

Т-во Український Національний Музей

Музейна справа на тлі сучасної епохи життя української нації

Сучасна історична епоха, в якій перебуває українська нація, позначує життя нашого народу в двох аспектах.

Перший із них характеризує ширші маси його суть полягає в інстинктивному збереженні свого існування за всяких обставин, хоч би її в підневільних умовинах під 300-літнім пануванням Москви, а зокрема під гнетом та нищенням усього українського в ССР.

Другий аспект є характерним для менших мас нашого народу й виявляється в непримиримій боротьбі всякими способами проти того займанця за визволення своего краю й народу, за відродження Української Самостійної Соборної Держави.

Маємо маси й окремі цінні особи нашого народу, що мучається під чоботом окупанта, але несуть це трохи сотлітнє ярмо й коряться цією московської владі і в господарській, і в політичній, і, навіть, в культурній ділянках життя нації. Частина цих мас має в глибині своєї душі своє українське "Я" і лише для виду, як мімікрією прикриваючись, здається "рускім", щоб, коли прийдуть інші часи, спонтанно відродитися, відкрити своє українське свідоме, але доти сковане, "Я". Це "малороси", "рускиє з України" і т. п., іноді малодушні елементи, що вільно чи невільно йдуть на все, щоб лише зберегти своє фізичне життя. Частина ж із них поступово присипляє свою свідомість, вироджується і в далішому поколінні вже "з переконання" відрікається своєї прабатьківської нації або просто забувають, або в гіршому випадку стають яничарами.

Інші маси й сильні одиниці характеризуються тим, що їхня волелюбність і почуття своєї гідності та свідомості своєї етнографічної відрубності від займанця розвинені так сильно і так дуже пульсують, що вони не можуть "у мирний спосіб" зносити гнету чужинця та "приспособлятися" до обставин, а навпаки, вступають чи то в приховану, нелегальну, підпільну, а то і в одверту боротьбу. Це наші національні патріоти, іменами яких усіяна історія нашої трохи сотлітньої боротьби проти Москви і то на всіх ділянках життя нації. Це наші поети, письменники, громадські й культурні та політичні діячі, вояки й полководці. Це ті рухи українських мас, що

виступали за покликами тих провідників чи то в революційних здвигах, чи то в збройних повстаннях, які за останніх років вилились в організовану підпільну боротьбу Віюючої України.

Так одні маси й характери думають і змагають зберегти себе шляхом покірливого терпіння й приспособлення до вимог ворога. Другі ж — переходятять в активну боротьбу за існування й за краще майбутнє своєї нації й своїх нащадків.

Ці два аспекти пасивного і активного самозбереження, іноді, не завжди виразно виявлені, є соціологічно природними явищами. Тому вони відбуваються на своїх ділянках нашого суспільного життя. Навіть і в тих ділянках нашого чисто культурного життя, що здавалось би по самому своєму завданні можливо бути пасивні по своєму характеру і зміст яких складає все минуле, а ціль їх є складати, "консервувати" те минуле, то і в тих ділянках ці дві інтенції також кладуть свої відбитки.

Маємо на увазі українську музейну справу.

В умовах існування на Рідних Землях під окупацією Москви, чи її під іншою займанциною, ціль музейних збирок, чи то в спеціальних музейних установах, чи то в приватних осіб, обмежувалась, переважно, збиранням і переховуванням для майбутнього етнографічних та культурно-мистецьких і давніх історичних пам'яток. Особливо активного й широко відвертого використовування цих збирок та популяризації серед ширшого громадянства для піднесення його не лише національної свідомості, але і, так би мовити, бойового настрою й покликання до порику повернути минулу славу й державу свого народу, не було. Цього не можна було робити в ширшому розмірі, а лише хіба в мінімальному. Бо ворог міг довідатись і оцінити історичну та ідейну вартість цього музейного добра. Тоді таких діячів музейної справи стрічали б кари, а музейні збирки було б знищено або конфісковано й вивезено, як трофеї наступу Москви на Україну, до російських музеїв і архівів. Тому музеї використовувались лише одиницями, головно представниками нашої науки, для наукових етнографічних, істо-

ричних, мистецьких студій. Проблема активної національної української державницької політики не промінювала палким і ясним огнищем. Хіба лише посередніми відблисками з трудів учених і письменників музеї помагали живірти тому прихованому багаттю, що тайлось в музейних збірках.

Та й така вимушена й необхідна на ті часи обставини тактика чи інтенція музейної справи не зберігала музеїв із українськими скарбами від вандалізму "старшого північного брата". Він чекав лише нагоди і, чи переслідування поліції "за політику" чи лише "за вільнодумство" тих осіб, що любили "малоросійську старінну", приводили до трусів і конфіскат в їхніх помешканнях дотичних речей і документів. А тим більше, революційні й воєнні події, під час яких усе, що зберігало пам'ять про минулу велич України або про відрубність українського народу від москалів, нищили, а найцінніше грабували і вивозили в музейні та архівні державні московські центри, щоб і тих пам'яток в Україні не лишалось. І тільки розвал російської імперії та притоптання її сили, може, принесе нам повернення цих українських музейних і архівних скарбів.

Закордоном, в умовах хоч і вільного еміграційного життя та в обставинах непевності міжнародних відносин в Європі перед другою світовою війною, аналогічна доля стрінула і Український Музей Визвольної Боротьби України в Празі в Чехословаччині. А цей музей працював вже з актуальнішою метою, яка наближала його до головної цілі сучасної історичної епохи буття української нації. В статуті М. В. Б. було, що метою його є "наукове вивчення всього, що торкається визвольної боротьби, шляхом збирання, переворування, опису всіх предметів та матеріалів, зв'язаних із цими завданнями, та уможливлення на їх підставі наукової праці".

Тож відповідно до своєї назви, цей музей мав в орбіті своєї уваги наукове вивчення єсього, що відносилось до визвольної боротьби України. І тут уже було зібрано такі цінні пам'ятки: про тaborи полонених у Німеччині, де творилися українські формaciї Сирої й Синьої Дивізій, про українські консультації, боївий український прапор, українські військові уніформи, відзнаки, грамота Залізного Хреста, багатий матеріал про хор Кошиця, мистецькі медалі з барельєфними портретами українських князів, гетьманів і українських діячів нової доби, багата бібліотека й архів річників українських часописів, архіви різних українських організацій за кордоном, декіль-

ка скринь з архівами і довірочними документами Української Військової Організації (УВО) і Організації Українських Націоналістів (ОУН), оригінал образа "Розп'ята Україна" і т. д. і т. д.

І тут інтенція обережності, ховання від чужих очей важніших матеріалів та наукове опрацювання тем, які не все диктувались подіями й боротьбою сучасних днів, а переважно торкались давнього минулого, характеризували і цей музей. Пояснюється це двома причинами. Поперше, ні чеському русофільству, ні потім, від 1939 року, німецькому "гестапівству" не можна було вірити, що вони не наложать свою руку на цю установу, якщо б з її музейних і архівних надрів яскраво виходили б гасла, теми і т. д., які б побудували українство до активізації української державно-визвольницької ідеї й чину. Цей позитивний вплив Музей Визвольної Боротьби України мав, але головно в обмеженому колі вчених, студентів та серед близьких приятелів і довіреного членства установи. Бо обставини вимагали показувати й підкреслювати, що МВБ "політикою не займається". А що у наших ворогів зветься "політикою", те відомо кожному українцеві. Так виринали пляни ширшого студіювання шевченкознавства і т. п. "безобідніших" тем. Матеріяли на пекучіші або й "гарячі" теми директор музею (тоді проф. Д. Антонович) умів показати лише тому, кому можна було вірити. Так само по-водився він і взагалі з історично ціннішими експонатами. Бували непевні часи, коли цілі серії речей ховали в "темні" так би мовити, кутки, щоб їх не побачило око чужого начальства, що могло шукати в музеї "української політики". Пригадується один із таких яскравих прикладів, як директор музею прочув про можливу візиту німецького "гештапу" (поліція), спішно спорожнив цілу нову вітрину Карпатської України. А в ній демонструвалось: окривалена сорочка карпатського Січовика, раненого в бою з чехами в Хусті в березні 1939 року. Чехами тоді командував ген. Прхала. Там же красувалась як факт іронії візитівка того чеського генерала з піддруком на ній: "міністер Карпатської України". Далі був там ніж, зроблений із ложки, подарунок Січовика, ув'язненого в мадярському концентратку у Варіо Лопош коло Ні-срідгази, його ж горнятко, з якого він гасив свою спрагу в тому ж таборі після жахливих тортур і т. п.

Та на зміну німця-гештапівця прийшов в чеську Прагу "старший брат" москаль-большевик, якого так палко чекало чеське пересічне московфільське громадянство, як свого

візволителя. І тут уже жадна “обережність” дирекції музею не помогла. І хоч із того 1948 року нова дирекція музею цю “обережність” та “примінювання до обставин” — цю інтенцію збільшила, мабуть, до краю, щоб продовжити існування установи, але все це не привело ні до чого. Формально чеська влада за-гісила існування музею. Фактично ж московська надвлада забрала все, що було ціннішого й цікавішого для неї і вивезла в Москвуцину. Так Музей Визвольної Боротьби України в чеській Празі в наслідок відмовлення його дирекції своєчасно вивезти та переслати збірки до Швайцарії чи ЗДА перестав існувати.

Тепер із перспективи часу можна сказати, що взагалі вибір місця для такого музею, що визвольну боротьбу України взяв за гасло своєї збіркової акції, не був удалий. Чехословаччина це був той державний новотвір, напів штучно створений, існування якого ще не було запевнено міжнародньою ситуацією в Європі. Далеко вдаліше під цим оглядом були проекти устаткувати такий музей у Швайцарії, як у традиційно нейтральній державі. За цим висловлювались такі значні особистості, що жили й працювали пересякнені ідеєю Визвольної Боротьби України, а то: гетьман Павло Скоропадський, полк. Євген Коновалець, грем'єр УНР Прокопович, ген. М. Омеляногич-Павленко, ген. В. Петрів, ген. О. Удовиченко, ген. Капустянський та інші. Але переважали голоси й господарські міркування більш цивільно - “мирних” діячів.

Але, на щастя, для української ідеї, зокрема, для нашої визвольної боротьби, така “незарібкова” і “непрактична”, а “романтична” і “ідеалістична” справа, як музейництво, знайшла захоплення й місце для свого відновлення та розвитку саме в “доляровій” країні, в країні, що в теперішніх часах творить головну потугу проти дальншого поширення московського загарбництва. Саме в Злученіх Державах Північної Америки та Канаді постало вже кілька українських музейних середовищ як приватних, так і добре розвинених та організованих на базі громадської участі в них музейних установ.

Саме тут є всі можливості й ідейно-політичні, та навіть фінансово-господарські, щоб розвинути працю музеїв в інтенції того українського життя і тих українських мас та провідних особистостей, що за своє гасло вибрали активну боротьбу за Українську Ідею, за звільнення й відродження Української Самостійної Соборної Держави, а не сидіння тишком-нишком “нижче трави, тихіше води”, щоб нікого не дразнити з ворогів, а чекати “коло

моря погоди”, щоб лише якось існувати. Таким яскравим і активним прикладом, як музей може працювати в інтенції з духом часу для Української Визвольної Боротьби, може бути чинність Українського Національного Музею і Бібліотеки в Онтаріо, Каліфорнія, ЗДА під проводом його директора одного з ініціаторів і фундаторів — К. Лисюка.

На початку своєї статті ми згадали, як у підневільних обставинах у Рідному Краю музейництво виливалось, майже, в “самопіль”, то є, переважно, для збереження пам'яток. Тут же, на далекій чужині, аж у ЗДА, маємо приклади, як воно виливається в активну акцію для сьогоднішнього моменту життя української нації. І хіба лише наші музейні діячі ту музейну акцію роблять ціллю свого життя, віддаючи для неї своє майно, сили, енергію і всі думки. Тут музейні збірки якнайширше використовуються для актуальних потреб української справи, для популяризації й вияснення та заінтересовання між чужинцями нашої визвольної боротьби. Своїми ілюстрованими виданнями, а не сухими звітами та виданнями з відбитками музейних експонатів, цей музей відновляє в пам'яті й свідомості читачів давнє славне минуле, пориває їхню душу бажанням далі служити Батьківщині, а не трохи тіти й жити лише еміграційними гараздами. Крім того, такі ілюстрації забезпечують тривалість на найдальше майбутнє тих зображень предметів чи документів і на випадок якихсь катастроф. Демонстрацією своїх експонатів безбоязно перед представниками інших націй, музей викликає подив і довір'я до нашої справи. Публічними здвигами з ширшими програмами мистецьких виступів і патріотичними промовами з відповідними “обрамованнями імпрез” й декорованнями своїми музейними національними відзнаками музей допомагає виводити українську справу закордоном із музейних скринь у широкий світ. А показуванням та поясненнями реальних доказових документів і речей — предметів нашої культури про нашу етнографічну відрубність від москалів та про право українського народу на вільне життя й вільну суверенну державу — музей виконує великої ваги національно-визвольну місію. А цим всім музей здобуває все більше число прихильників як для своєї суто музейної акції, так і до тої ідеї, для якої він одверто існує, активно працює та їй допомагає. Тому гро цей музей в Онтаріо, коли на нього дивиться, як на “продовження” Музею Визвольної Боротьби в Празі, то можна по справедливості сказати, що це є музей **ДЛЯ** Визвольної Боротьби України.

ГЕРБ -- ЛИЦАР-КОЗАК ЗО САМОПАЛОМ

Давній і достойний герб — лицар-козак зо самопалом — зміняв своє значення кілька разів впродовж свого чотиристолітнього існування.

Від половини XVI ст. до 1648 р., себто до відновлення української державності гетьманом Богданом Хмельницьким, був він гербом Запорозького Війська.

Від 1648 р. аж до упадку Гетьманату мав він із короткими перервами подвійне значення: військово - земського гербу Запорозького Війська та його володінь і першого державного гербу Української Козацької Держави, при чому в цьому другому значенні вживано його завжди поруч особистого гербу кожночасного гетьмана.

1918 р. був він у сполучі з тризубом гербом Української Держави за гетьманування Павла Скоропадського.

Від двадцятих років нашого століття користуються українські геральдики та широкі кола української суспільності цим знаком, як гербами двох земель України — Запоріжжя й Гетьманщини.

Відміна цього гербу була при кінці XVIII ст. печатним знаком Чорноморського Війська і в сучасності користується нею українська геральдика, як гербом Кубанщини.

Лицар-козак зо самопалом займає серед історичних гербів всеукраїнського значення, себто державних і національних, з огляду на свою давність і свою колишню гідність, четверте місце по тризубі, київському архангелові та галицько-володимирському левові.

З огляду на свій зміст і на своє різноманітне примінення в минувшині займає цей герб особливе та дуже цікаве місце в європейській геральдиці, а рівночасно є він зразковим твором самобутньої української геральдичної культури козацької доби.

I. Напередодні козацької державності

Точний час постання цього гербу трудно встановити з огляду на те, що не заховалися у відповідній скількості відносні речеві пам'ятки та документарні джерела. Більшість українських істориків і геральдиків твердять, що він не з'явився перед кінцем XVI ст. І так Е. Онацький припускає, що виображення лицаря-козака постало в XVI-XVII ст.¹⁾. В. Січинський вказує на XVI ст., як на часи правдопо-

¹⁾ Онацький Е.: Наше національне ім'я — наш національний герб. 1949. Ст. 38.

дібного постання гербу²⁾), а В. Сенютович - Бережний приписує його появі роки панування короля Стефана Баторія (1575-86)³⁾. Ми вважаємо, що цей гербовий знак не міг з'явитися перед гетьмануванням Дмитра Байди-Вишневецького (1550-63), але припускаємо, що він міг постати ще за його життя, або коротко по його смерті.

Найстаріші збережені пам'ятки запорозької емблеми чисто сферагістичні. Вони теж дещо різняться своїм змістом від пізніших і загально відомих образів лицаря-козака. На печатці з 1596 р. запорозького гетьмана Гната Василевича (1596-7) представлений козак без самопала, при одній тільки шаблі, підпертий у боки обидвома руками. Маємо теж одну відбитку з 1576 р., але існують поважні сумніви відносно її автентичності. На печатці з 1608 р., з універсалу гетьмана Гаврила Крутновича (1602-3 з перервами) міститься легенда: "ПЕЧАТЬ ВОЙСКА ЗАПОРОЖСКОГО".

Від 1620 р., себто від часів гетьмана Петра Конашевича - Сагайдачного (1614-22 з перервами) помітне перше т. зв. в геральдиці поширення гербу; лицар-козак на печатці "КОША ВОЙСКА ЗАПОРОЗКОГО" приймає на плече самопал. Ця легенда задержується на запорозьких печатках, до половини XVII ст.

Доказом на те, що цей образ був не тільки печатним знаком, але й рівночасно гербом, є титулова сторінка віршів "На погреб гетьмана Сагайдачного" Саковича з 1622 р. (київське видання), на якій знаходиться малюнок лицаря-козака з самопалом на окружному та обрамованому вінком гербовому щиті, а над малюнком уміщений надпис "НА ГЕРБЪ СИЛНОГО ВОЙСКА Е. К. М. ЗАПОРОЗКОГО".

Увагу звертає на себе те, що на всіх образах цього гербу постать звернена в ліву геральдину, себто в праву від глядача сторону, що є незвичайно рідким випадком в європейській, у цьому теж і в українській геральдиці. Це явище могли спричинити польської геральдики, яка за своїм притаманним стилем, залюблена звертала гербові фігури в ліву сторону. Чи цей герб мав тоді свої встановлені барви, трудно ствердити на основі збережених скінчих пам'яток. Трудно теж ствердити, чи земля, по якій ступає козак, була вже тоді

²⁾ Січинський В.: Український національний знак і прапор. Територія України. Прага 1944. Ст. 24.

³⁾ Сенютович-Бережний В.: Сферагістика — наука про печатки. "Ми і Світ", Ч. 8. Париж 1952. Ст. 53.

встановленою загальним вжитком побічною гербовою фігурою.

Праобразом цього гербу був за твердженням М. Битинського⁴⁾ т. зв. в латинській мові "вір арматус" ("озброєний муж"), себто улюблений в середньовічній геральдиці та передусім у сфрагістиці образ вояка-лицаря. Ця лицарська звичка виводиться з античного способу портретування на монетах і печатах володарів держав. Давніші печатки й монети представляли володарів без зброї, в маєстатичному виді, переважно на престолі з атрибутами їхньої монаршої гідності та влади і цей звичай виступає під впливом Візантії і в Україні за часів Київської Держави на монетах королівських і великоокняжих. В середній добі середньовіччя, під впливом розквіту лицарської культури, портрети володарів появляються в лицарській бойовій зброй, пішо або її кінно, що бачимо на печатці Лева I — лицар із ратищем і щитом — і короля Юрія Левовича — вершник у лицарській зброй з прапором і щитом — за часів Галицько-володимирського королівства. Такий воїн-лицар символізував переможну воєнну міць лицаря-князя і цей печатний образ стався описля зародком численних гербових фігур. Традиція цієї воєнної символіки була, на думку М. Битинського, настільки жива й міцна в Україні, що цей образ віджив по двох століттях недержавності й частинної державності у військовій інсигнії Запорозького Війська. Ми погоджуємося з цим поглядом у його основі, але сважаємо, що на постання запорозького гербу یплинули два чинники — традиція лицарської символіки середньовіччя і намагання створити т. зв. у геральдиці гласний герб, себто такий, якого звукова назва покривається з рисунковим виображенням, отже герб, що голосить ім'я свого гербоносця. В цьому випадку це зовсім природно, що гербом, який найкраще представляє би козацьке лицарство, міг бути тільки лицар-козак, тим більше, що гласні герби існували в Україні вже в давніших часах (напр. лев у гербі Львова з XIV ст., галка в гербі Галича й т. д.). Тут важно зідмінити й те, що українське козацтво не намагалося при виборі свого гербу наслідувати чужинецькі візрці, лише злагатило українську геральдичну скарбницю новим клейнодом, який, нав'язуючи до староукраїнської традиції, гарно виявляє духовість тогочасної України в протинаступі.

II. Часи Української Козацької Держави

З відновленням української державності гетьманом Богданом Хмельницьким змінило-

⁴⁾ Битинський М.: Печатка Князя Льва Даниловича. "Наша Культура", ч. 9. Вінницег 1952. Ст. 30-31.

ся значення дотогочасної чисто військової емблеми її вона піднялася до гідності першого державного гербу й першої державної печатки. В XVIII ст. стали вважати лицаря-козака зо самопалом національним гербом України, а крім того настутило тоді т. зв. в геральдиці розколення гербу, отже витворилися з нього два окремі, хоч і дуже подібні до себе герби — один для властивої Гетьманщини, а другий для Запоріжжя.

Українська Козацька Держава користувалася своєрідною двогербістю, як своїми найвищими геральдично - сфрагістичними інспігіями. Першим гербом уважався лицар-козак зо самопалом, а другим гербом був власний герб кожночасного гетьмана. Дуже гарні візрці першого, себто державно-військового гербу бачимо на портреті гетьмана Богдана Хмельницького з 1651 р. гравірованому Гондюсом у Данцигу, на нідерланській гравюрі з портретом цього ж гетьмана і на українській картині з XVII ст., що представляє постать Богдана Хмельницького, а під нею карту України з поділом на полки. Гетьмани користувалися теж двома печатками: державно-військовою, що представляла перший державний герб, як теж державно-гетьманською, що представляла власний герб кожночасного гетьмана.

Вживання печатки з образом лицаря-козака зо самопалом перервалося двічі: перший раз за гетьманування Івана Виговського (1657-9), який користувався тільки своюю гербовою печаткою на урядових актах, а другий раз від 1722 до 1750 р., як Малоросійська Колегія завела свою печатку з двоголовим російським орлом і з написом "ПЕЧАТЬ КОЛЛЕГИ МАЛОЙ РОСІЇ". 1750 р., як гетьман Кирило Розумовський передав цю печатку разом із справами колегії міністерству закордонних справ, а воно віддало її в сенатський архів, одержав лицар-козак знов свої давні гідності та був у державному вжитку аж до 1766 р.

Державно - військові печатки були округлі та різного розміру, спершу меншого, а пізніше більшого. Печатки гетьмана Богдана Хмельницького мали в промірі 32-37 мм., а одна печатка гетьмана Кирила Розумовського мала аж 87 мм. у промірі. За часів залежності Козацької Держави від польської корони, чи й союзу з Речі Посполитою печатна легенда звучала: "ПЕЧАТЬ ВОЙСКА ЕГО КОРОЛЕВСКОИ МИЛОСТИ ЗАПОРОЗЬКОГО", а союз гетьманів з московськими царями, чи опісля з російськими імператорами відзеркалився в легенді словами: "ПЕЧАТЬ ЦАРСКОГО ВЕЛИЧЕСТВА МАЛОИ РОСИИ ВОЙСКА ЗАПОРОЗКОГО". Деколи виступали ці

слова в іншому порядку. До найкращих взірців сферагістичного образу лицаря-козака зо самопалом належить скромна й повна вояцької простоти печатка Богдана Хмельницького та складна й з мистецьким витонченням виконана печатка Івана Мазепи.

Часи державності приносять дальше геральдичне розширення лицаря-козака. За гетьмана Дам'яна Многогрішного (1668-72 на Лівобережжі) одержує він ріг-порохівницю. За гетьманів Івана Брюховецького (лівобережного 1663-8) та Михайла Ханенка (правобережного 1669-74) появляється в правій руці лицаря-козака список, але це розширення гербу спісля зникає. В XVII ст. витворюється теж т. зв. гербове оточення у виді арматури, яка згідно з пишним козацьким стилем здобить гербовий щит гарматами, прапорами, шаблями, списами, тощо.

В XVIII ст. наступає т. зв. розколення цього гербу. Властва Гетьманщина, як основна частина Української Козацької Держави, користується дотогочасним образом лицаря-козака зо самопалом, а Запоріжжя, як окрема адміністративно - територіяльна та автономна єдиниця цієї ж держави, витворює свій власний гербовий і печатний знак, теж лицаря-козака, з цією тільки різницею, що побіч нього стоїть застремлений у землю та звернений вістрям угору список, який "воїна знаменує, який сторожить"⁵). Легенда цієї власної печатки Запоріжжя, яка голосить "ПЕЧАТЬ СЛАВНОНО ВОЙСКА ЗАПОРОЖСКОГО НИЗОВОГО", виявляє виразно незалежницькі змагання українського козацтва у відношенні до ьяршавських, московських, чи петербурзьких монархів. Ця печатка досить широко відома в новіших часах завдяки "Історії" Яворницького.

В XVIII ст. одержав лицар-козак зо самопалом гідність вищу, ніж військовий, земський, чи перший державний герб; його стали вважати загально українським національним гербом і, як такий, він появився на козацьких, полкових і сотенних, прапорах і знаменах, що бачимо напр. на прапорі Домонтівської сотні Переяславського полку з 1762 р., що переховувався в Чернігівському музеї, як теж на прапорі Лубенського полку. В листі лубенського полковника Куллябки до гетьмана з 1758 р. сказано, що прапор "кріпостної сотні Лубенського полку" з одної сторони має бути "національний", а з другої сторони згідно з бажанням полкової канцелярії. З докладнішого опису "абрисів" "національного герба" знаємо, що він "на світлоголубої голі с правої сторони по золотої землі, на знамени роз-

писан буде (національний герб) і витушован пристойними красками"⁶). Не знаємо, чи цей знак виступав теж і на гетьманських перших прапорах, бо ці, на жаль, не збереглися.

Трудно теж ствердити, чи цей герб мав свої остаточно встановлені барви, бо вище згадані, золота й блакитна, не виступають на всіх збережених вірцях. М. Аркас твердить, що лицаря-козака зображені переважно на зеленому полі.

Цей герб, як символ усіх козацьких володінь, мав виразне соборницьке значення та ним користувалися лівобережні, правобережні, як теж запорозькі гетьмани, не зважаючи на польські, московсько - російські та турецькі займанщини та впливи.

1766 р. прийшлося лицареві - козакові втратити гідність державної інсигнії. "Представление къ ея Императорскому Величеству Господина Генерал-Анцефа Губернатора и капитала графа Румянцева - Задунайского" з 1765 р. подало новий візрець печатки для Малоросійської Колегії. Цей проект затверджено з невеликими змінами указом Катерини II з 23 лютого 1766 р. і нова печатка виглядала так: в золотому полі чорний двоголовий російський орел, на його грудях щит, розділений на п'ять частин, а на кожній із них герб одного з п'яти українських князівств. В першому щитовому полі містився герб Київського великого князівства — в блакитному полі срібний архангел із мечем у правici і зо срібним щитом у лівиці, — а на дальших полях розміщені герби Чернігівського, Переяславського, Новгород-сіверського та Стародубського князівств.

Образ Київського Архистратига мав, правда, свої історичні основи для місця у верхових інсигніях Козацької Держави; він виводиться з печатного знаку київських Мономаховичів з XII ст., був століттями затвердженним гербом Київщини (Київської землі за литовсько - руських і Київського воєвідства за польських часів) і від XVI до XVIII ст. уважався властивим гербом усієї Русі-України й Київського великого князівства, що його нераз, хоч і не в стисло урядовому значенні, зображені побіч двох інших найвищих гербів Речипосполитої — польського орла для т. зв. корони, і литовсько-руської "Погоні" для великого князівства. Однак новий герб Малоросійської Колегії намагався не так нав'язати до староукраїнської традиції, як усунути лицаря-козака, який уважався тоді в Україні національним гербом і був виразником козацтва — тодішньої провідної верстви нації.

Упадок Козацької Держави таки не затер зовсім слідів цього улюбленого тоді гербу.

⁵⁾ Історія Українського Війська (друге видання). Вінниця 1953. Ст. 251.

⁶⁾ Київська старина. Київ 1890. X, ст. 153 - 157.

Нащадки запорозьких козаків відновили його на своїх нових землях і так на печатці Чорноморських Козаків із 1792 р. з легендою “ПЕЧАТЬ КОША ВОЙСКА ВЕРХНІХЪ КАЗАКОВЪ ЧЕРНОМОРСКИХЪ” видніє знов лицар-козак із рушницею в правиці і з козацьким хрестатим прапором у лівиці. Цим знаком користуються сьогодні українські геральдики, як земським гербом Кубанщини.

На печатці Задунайського козацького війська з початку XIX ст. немає більше української символіки і її зміст творить турецькомовний напис арабським письмом. В тому ж столітті переривається тяглість традиції цього герба остаточно.

III. Герб відродженого Гетьманату

З постановям Української Народної Республіки, як виринула справа встановлення державного гербу, був лицар-козак зо самопалом одним із проектів, що їх обговорювали в широких колах українського громадянства і що їх розглядала та класифікувала особлива Комісія створена Генеральним Секретаріатом Справ Освітніх від її першого засідання 2 листопада 1917 р. аж до якого тижня перед прийняттям тризуба за герб законом із 22 березня 1918 р. За лицарем-козаком, як державним гербом, вставлявся відомий український графік Юрій Нарбут (1886—1920), а проти нього виступав передусім М. Грушевський, який твердив, що всі історичні герби України мають мілітаристичний або імперіалістичний характер і не відповідають новим державним і суспільним формам⁷⁾.

З постановям Української Держави за гетьмана Павла Скоропадського виникла в урядових і науково-мистецьких колах думка таки прийняти лицаря-козака за герб гетьманської держави. Ю. Нарбут і В. Модзалевський присвятили цій справі окрему статтю⁸⁾. Ця думка перемогла, і почалася підготовка до опрацювання нового державного гербу, яка дуже докладно відзеркалилася в паперах Ю. Нарбута, опублікованих недавно О. Оглоблином⁹⁾.

27 липня 1918 р. звернувся державний секретар Української Держави, Сергій Завадський, листом до Ю. Нарбута, професора й ректора Української Академії Мистецтв у Києві, з проханням виготовити два проекти печаток — малої державної для міністерств і великої державної. З листа-заяви Ю. Нарбута

7) Грушевський М.: Державний герб України. “Народна Воля”, Київ 1917, ч. 153.

8) Модзалевський В. і Нарбут Г.: До питання про державний Герб України. “Наше Минуле”, Київ 1918, ч. 3.

9) Оглоблин О.: Праця Юрія Нарбута над утворенням українського державного герба і державної печатки. “Державницька Думка”, Філадельфія 1951, ч. 3. Ст. 47 - 50.

до Державної Канцелярії з 12 листопада 1918 р. видно, що він виготовив проекти двох державних печаток і державного гербу. 21 листопада 1918 р. державний секретар запросив Ю. Нарбута взяти участь у комісії для розгляду проектів. Крім Ю. Нарбута ввійшли до цієї Комісії: П. Дорошенко — голова Комісії й головноуправляючий справами мистецтва й національної культури Української Держави, О. Левицький — дійсний член Української Академії Наук, проф. Г. Павлуцький — голова відділу пластичних мистецтв головного управління мистецтв та національної культури, М. Біляшевський — голова відділу охорони пам'яток старовини та мистецтв цього ж управління, В. Модзалевський — голова відділу архівно - бібліотечного, П. Зайцев — директор канцелярії (згодом загального департаменту) міністерства освіти, М. Бойчук — професор Української Академії Мистецтв і один представник Українського Наукового Товариства, незнаного нам прізвища. Засідання Комісії відбулося 29 листопада 1918 р. в присутності Дорошенка, Нарбута, Біляшевського, Модзалевського й Зайцева. Проекти Ю. Нарбута — сполука лицаря-козака зо самопалом і тризуба — ухвалено з одним тільки застереженням: “оселедець треба зробити більш короткий, прийнявши для нього зразком портрет Хмельницького, якого зробив гравер Гондюс”. Ця ухвала, як згадує О. Оглоблин, не була здійснена. “Журнал” Комісії зберігся в паперах Ю. Нарбута.

Цей новооформлений герб не вспів одержати свого встановлення державним законом, але Ю. Нарбут став виконувати його на різних геральдично графічних творах для вжитку Української Держави. Банкноти з цим гербом (головно по 100 і 1000 карбованців) були використовувані опісля й Директорією Української Народної Республіки. Не дійшло, жаль, до виконання цього гербу на поштових марках Української Держави.

Образ лицаря-козака зо самопалом появився теж на прапорі військового міністра¹⁰⁾. Стаття 1295. І. Своду Військо-Морських Постанов, кн. X. голосить: “Пропор Військового Міністра: білий із гюйсом у крижі, під яким військова кокарда (старшинська) на двох пе-рехрещених гарматах, вправо від неї козак у жупані з рушницею й шаблюкою. Військова кокарда встановленах кольорів, гармати темно-бронзові, козак встановлених кольорів (примітка: по малюнку зо старого українського державного гербу). Пропор цей підносить-

10) Шрамченко С.: Піднесення українського прапору на ескадровому міноносці “Завідний” Чорноморської Флоти у 1917 р. “Літопис Червоної Калини”, Львів 1935, ч. 12.

ся на кораблях на грот-машті, а на шлюпках на носовім у флагштоці. Салют йому складається з дев'ятнадцяти стрілів". Не вдалося нам це точно ствердити, які це були встановлені барви для лицаря-козака за Української Держави 1918 р. Капітан-лейтенант Української Чорноморської Флоти, С. Шрамченко, голова міжвідомственої комісії по виробленні українських державних прапорів 1919 р. і член цієї ж комісії 1918 р., подав нам листовно до відома, що на практиці на першому прапорі військового міністра лицар-козак був синьої барви.

Справа лицаря-козака зо самопалом, як гербу Української Держави 1918 р., виявляє дві додатні й дві від'ємні сторони. Треба відмітити поважне наставлення й дбайливий підхід із сторони тогочасного уряду, який покликав до комісії визначних знавців української культури, а передусім української геральдики та доручив виконання найвищих державних інсигній передовому українському геральдико-мистецеві. Приходиться нам теж зазначити, що виготовлена Ю. Нарбутом державна печатка з образом лицаря-козака зо самопалом і з легендою "УКРАЇНСЬКА ДЕРЖАВА" є справді стилевим і високовартісним мистецьким твором¹¹). Однаке сам вибір, себто обновлення гербу Української Козацької Держави XVII і XVIII ст., не був влучний, бо цей герб займає, як ми це вже ствердили, четверте місце в почеті історичних державних інсигній України і він не дорівнює ні самостійницько-соборницьким значенням, ні великорідженською минувшиною тризубові Володимира Великого. На цей вибір впливнули в першу чергу спроби відродження козаччини й форма державного устрою (титул голови Української Держави звучав: "Його Світлість Ясновельможний Пан Гетьман всієї України, Військ Козацьких і Державної Флоти"), однаке при тому не узгляднено всеукраїнського та всеоб'ємаючого під кожним оглядом значення тризуба, який надається на герб кожночасної української національної держави без огляду на форму її політичного устрою. Тризуб знайшов, правда, теж своє місце в гербі Української Держави 1918 р., але саме це винесення тризуба над гербовий щит у т. зв. в геральдиці нашоломник є другою від'ємною рисою цього гербу, на що слушно вказав М. Битинський¹²): "Геральдичною хибою цього гербу було винесення Тризуба в нашоломник, як

другорядної фігури. Крім того, такий спосіб, як винесення фігури на щит без шолома в українській геральдиці невідомий (практикується іноді лише в англійській)".

З приходом до влади Директорії втратив лицар-козак із самопалом значення державного гербу, але за кілька років він віджив у земських гербах.

IV. Примінення в сучасності

Від двадцятих років нашого століття, як з'явилось в українському громадянстві глибше зацікавлення своїми земськими гербами, побуджене частинно змаганням до соборності України почетвертования у висліді заламання Визвольних Змагань, знак лицаря-козака зо самопалом став вважатися гербами Запоріжжя і Гетьманщини (Полтавщини). Це явище мало свої глибокі причини, бо дотогочасні та встановлені за російської займанщини герби для цих же двох земель були для Української Нації несприймальні так із огляду на їхню протиукраїнську символіку, як і з огляду на їхню історичну безпідставність, а лицар-козак зо самопалом був таки традиційним, старшим і чисто українським гербом цих двох подніпрянських волостей.

Герб Катеринославської губернії, якої простір покривався приблизно з колишнім Запоріжжям, встановлений 5 липня 1878 р., виглядав так: в блакитному полі вензель (монаограма) Катерини II (К II) золотої барви супроводжений датою 1787 і дев'ятьма золотими шостираменними звіздами (по числі давніх запорозьких паланок; у дійсності було їх на просторі Запоріжжя тільки сім!). Герб Полтавської губернії, встановлений цього ж самого дня, виглядав так: в золотому полі чорна піраміда з похованою в ній золотою гадюкою (натяк на "зраду" Мазепи!); за пірамідою два наскіс поставлені знамена бініцялами Петра I; між знаменами вгорі два червоні схрещені мечі. Ясно, що ці російські гербові новотвори, які прославляли зруйнування Січі та Полтавську битву, не могли мати місця в українській земській геральдиці, і українським геральдикам прийшлося опрацювати герби для цих двох земель заново, звертаючи-ся до давніх і добрих взірців.

Завдяки цінним і численним геральдично-мистецьким працям М. Битинського та В. Січинського витворилися обновлені та під кожним оглядом правильні герби Запоріжжя і Гетьманщини; вони широко розповсюдилися серед українського громадянства. Очевидно, що ці два герби не встановлені ще законом з огляду на сучасне положення України, але в часах недержавності чи неповної державності завдання закону в національній ге-

¹¹) Дорошенко Д.: Ілюстрована Історія України 1917-1923 рр. Т. II. Ужгород 1930. (ілюстрація Ветинської Нечаті Української Держави на 58 ст.).

¹²) Битинський М.: Державні інсигнії України. Т. I. Відбитка з "Записок Українського Науково-дослідного Інституту Родознавства та Знаменознавства". 1949. Ст. 52.

ральдиці перебирає на себе праця геральдиків — науковців і мистців, — традиція власної геральдичної культури і загальний ужиток даних гербів. Сучасний герб Запоріжжя виглядає так: на малиновому (багровому) полі щиту лицар-козак зо самопалом у срібному однострої, стоїть на зеленій землі, звернений у свою ліву сторону, а перед ним застремлений у землю і вістрям звернений угору золотий спис (на основі згаданої нами запорозької печатки з XVIII ст.). Сучасний герб Гетьманщини виглядає так: у золотому полі щиту лицар-козак зо самопалом у червоному однострої, звернений у свою ліву сторону. Для Кубанщини користується сучасна українська земська геральдика таким гербом: у срібному полі щиту козак у малиновому однострої, стоїть на зеленій землі та держить у правиці самопал, а в лівиці малиновий прапор із срібним хрестом (на основі печатки Чорноморського Війська з кінця XVIII ст.). Встановлений 1874 р. російською владою герб для Кубанщини (в зеленому полі щиту золота зубчаста стіна з двома круглими вежами та з відчиненою брамою; над вежами золотий пірнач між двома срібними бунчуками з золотими

вістрями й на золотих держаках) не разив, правда, українських національних почувань, але він не дорівнював сучасному гербові Кубанщини своєю давністю.

Образ лицаря-козака зо самопалом знайшов в останніх десятиріччях широке примінення не тільки в українській земській геральдикі, але теж у загальному національно-культурному житті, передусім серед військових установ і організацій (напр. знак видання "За Державність", знак Українського Воєнно-історичного Інституту в Канаді і т. д.) і віримо, що він діждеться законного встановлення, як герб кількох українських земель, а крім того одержить історично належне собі місце в емблематиці відродження українських збройних сил.

Дальша література

Грушевський М.: Ілюстрована Історія України (другий наклад). Вінниця.

Велика Історія України (Видання І. Тиктора). Вінниця 1948.

Січинський В.: Українська Культура. Франкфурт н. М. 1950.

Енциклопедія Українознавства. Мюнхен - Нью Йорк 1949 (стаття М. Андрусяка).

Українська Загальна Енциклопедія. Книга Знання. Львів - Станиславів - Коломия. Т. III.

Д-Р ЛЮБОМИР ВИНАР

ІВАН ПІДКОВА

(З історичних студій)

Українська історична легенда змалювала Івана Підкову визначним провідником української козаччини другої половини XVI-го століття. Користуючись фольклорною традицією, невідомий автор "Історії Русів" зачислив І. Підкову до українських гетьманів.

З чужинецьких авторів цю спадщину перебрав курляндський герцог Міллер, який у своїх записках кінця XVI-го ст., прихильно згадував про козакування Підкови, також включаючи його козацьким гетьманом. Для Тараса Шевченка І. Підкова став символом славної козацької бувальщини. Образ легендарного козацького гетьмана розходиться в багатьох рисах з історичним І. Підковою.

Українська історіографія до сьогодні не присвятила жадних спеціальних студій цієї чікавій постаті, що заважила на молдавській козацькій політиці 70-их і 80-их років XVI-го століття. В нашій статті будемо намагатися на основі історичних джерел і літератури відтворити історичну діяльність Івана Підкови

I.

По трагічній смерті молдавського господаря Івоні (1574) козаки посилюють свої походи в Молдавію. Претенденти до господарського стільця Молдавії походили з роду Івоні й брали активну участь у козацьких походах у Молдавію в 70-их роках XVI-го століття. Перший по Івоні на політичну арену виступив Іван Підкова, мнимий брат замученого молдавського господаря. Щоб докладніше наскільки його виступ, зупинимося коротко на тодішній політичній ситуації в Україні й в Молдавії.

В Польщі почався другий період т. зв. "interregnum". Генрих Вальоа втік із Польщі до Франції. Знов розпочалися передвиборчі чвари, що, крім створення численних пафтій-сторонництв, нічого позитивного Польщі не дали. Границі України були навстіж відчинені для татарських набігів. В столиці були зайняті важливими передвиборчими справами, про кордони держави ніхто не турбувався. Не

дивно, що вже в 1575 р. відбувся на Україну великий татарський наїзд. Татари прибули в Україну своїм традиційним "молдавським шляхом". Шукаючи причин татарського нападу польські шляхтичі всю вину приписали козакам. Як зазначує Бельський, вся вина в тому, що відбувся на Молдавію похід Сверчовського (в українській історичній легенді Іван Свірчовський). Тому слушно стверджує П. Куліш: "сеймовые паны взвалили вину съ больной головы на здоровую, и оправдывали себя перед обществом необузданностью козаковъ".¹⁾ Закиди були безпідставні. Татари, які ввесь час нападали на Україну, в 1575 р. скористали зі слабості Польщі і знов наїхали. Саме похід козаків на допомогу Івоні, під проводом Сверчовського, концентрує татарські сили в Молдавії і тим самим відтяжив Україну. Коли ж закінчилася боротьба Івоні, татари мали зможу свою увагу присвятити Україні. Татарські набіги на українські землі з кожним днем прибирають на силі. Це був час, як згадує черкаський староста Вишневецький, коли татари по кілька разів на тиждень бували на українських землях і якщо б про такі малі набіги за кожним разом давати знати, то й післанців забракло б²⁾). Тому польські вихватки проти козаків, як виновників існуючого стану, не є оправдані. Відомо, що козаки в той час були одинокою надійною обороною південних границь України. Це дуже добре розумів польський геральдик Папроцький, який у ("Паноші")³⁾ подав правдивий образ українського козацького лицарства і польської шляхти в тому часі.

Не дармо польські магнати скуповували гримірники "Паноші" та їх негайно нищили. Проте історичної правди ніхто не спромігся затерти. Назрівав конфлікт між польським урядом і козаками, які в основному не звертали уваги на польські розпорядження. Степан Баторий (1576-1586) також не спромігся належно зрозуміти та оцінити козацький військовий потенціал.

В таких обставинах на історичній арені східної Європи появляється Іван Підкова, який мав проживати між козаками. Підкова подавав себе за брата погиблого Івоні. Він мав відзначатися надзвичайною силою — таїшо неуживану підкову міг розламати руками, тому прозваний козаками "Підкова". В Молдавії в той час господарював Петро, відомий із свого віроломства супроти Івоні й козаків. Не знаємо, звідкіль Підкова з'явився в

¹⁾ П. Куліш: История воссоединения Руси, т. I., 1874, ст. 88.

²⁾ Archiwum J. Zamojskiego, № 301. — M. Грушевський: История України-Руси, т. VII, ст. 145.

³⁾ Panosza to jest wysławienie Panow i Paniat Ziemi Ruskiej y Podolskich, Krakow, 1575.

Україні. Можливо він в Україні народився. Іольський хронікар Пашковський писав, що Підкова народився в польській провінції Мазовії, однаке він свого припущення не обоснував. Вадим Модзалевський у своїй джерельній замітці, за українськими літописцями, добачає у ньому козака-русина, а деякі польські літописці молдавана з українського походження⁵⁾. Про Підкову румунські, історичні джерела й література говорять як про молдавана⁶⁾). Аналізуючи ці всі вістки, приходимо до висновку, що Підкова був козаком з походження господарського роду Івонь. Думка Модзалевського, що молдавани Підкову називали Іваном Серпягою "потому что онъ перед появлением на историческомъ поприще занимался кузнечнымъ ремесломъ"⁷⁾ не знаходить обґрунтованого оправдання. В молдавській хроніці Ірехі Підкову звать "Podcoava", натомість про "Серпягу" немає жадної згадки. Молдавське простолюддя і деякі бояри не були вдоволені з господарювання Петра. Тому, дізnavшись про перебування Підкови між козаками, вислали до нього посольство з проханням увільнити їх з-під влади Петра Хромого й засісти на молдавському стільці господаря. Підкова за першим разом мав відмовитись, дякував за честь і переказав, що не має з ким вибратись у похід. Незважаючи на те, молдавани намагались переконати Підкову в своїх щиріх замірах і позискати його згоду стати молдавським господарем. З тим наміром вони вислали на його руки два листи. Один до князя Костянтина Острозького, воєводи Київського, другий до барського старости, Миколая Бучацького. Ірехі пише, що "ті листи були видумані"⁸⁾). Проте дальші відомості вказують, що Підкова мав справді попертя молдаван. Підкова передав згадувані листи адресатам. Однаке, як пише Грушевський, "воно в цю аванттуру вмішатися не схотіли, і тоді цей Підкова — з цього поводу пізнішою традицією також включений в реєстр козацьких гетьманів, став вербувати собі військо між козаками"⁹⁾). В. Голобуцький пише про піддержку кн. Костянтина Острозького господарських плянів Підкови, але свого твердження джерельно не обосновує, тому його приходиться відкинути¹⁰⁾.

В Барі Підкова запізнався з Волошином

⁵⁾ В. Модзалевський: "Подкова" — Русский Біографический Словаръ, Ст. Петербургъ, 1905, ст. 196.

⁶⁾ Documente privitoare la Istoria Romanilor, culese de Eudoxe Hurmuzaki, vol. III, IV, V II. Bucuresci, 1876.

⁷⁾ Модзалевський, цит. прим., ст. 196.

⁸⁾ Emile Picot: Chronique de la Moldavie par Gregoire Urechi, Paris, 1878, p. 515.

⁹⁾ Грушевський, цит. прим., ст. 148.

¹⁰⁾ В. А. Голобуцький: Запорожское казачество, Київ, 1957, ст. 90.

Чапою¹¹), що був одружений з козачкою. Цей Чапа, мабуть, посередничив у зносинах Підкови з молдавськими боярами. Коли кн. Остrozький і барський староста відмовились допомогти Підкові, виправдуючись “волею короля”, який не бажав дразнити васальні держави Туреччини, Підкова, подібно як Івоня, рішив свою силу оперти на козаках. В Барі Підкова також запізнався зо шляхтичем Кошицьким, відомим приятелем козаків.

Він цілою душою пішов назустріч Підкові й почав організувати для нього козацьке військо до походу на Молдавію. З цією метою порозумівся з козацьким отаманом Шахом, який під своєю рукою мав 330 козаків. Шах дуже радо приобіцяв допомогти і під кінець 1576 р. вони вирушили на Молдавію. Петро, після одержання вістки про нову небезпеку, зібрав усе військо і артилерію*) і вирушив назустріч Підкові. Козаки, довідавшись про численну перевагу ворога, не звели бою, тільки відступили на Поділля.

Петро Хромий зараз вислав листа до короля, мовляв, козаки нарушили польсько-турецький договір і вдерлись у Молдавію. Стефан Баторий, що за турецькою допомогою став королем Польщі, старався з турками жити в добрих відносинах. Тому припоручив він коронному гетьманові негайно зліквідувати ту “неприємну” для Польщі аферу. З тією метою до Немирова**) вислано шляхтича Боболецького з трьома ротами війська й з наказом ув’язнити Підкову. Рівночасно король порозсилав листи до пограничної шляхти, в яких забороняв мішатись до справ Підкови. Ціла місія Боболецького скінчилась для нього доволі нещасливо. Застав він Підкову готовим до бою перед містом. Боболецький не прийняв бою, лиш замешкав у посадника міста. При тому намагався намовити військову залогу замку, щоб ув’язнили Підкову, який також замешкав у Немирові. Прохання чи наказу Боболецького ніхто не послухав, а посадник міста мав сказати: “не бороню тобі його взяти, коли здоліш”. Боболецький від’іхав із нічим. Тоді Стефан Баторий написав листа до князя Януша Збаразького, брацлавського воєводи, з приказом негайно арештувати Підкову і його товаришів¹²). Це письмо одержав князь Збаразький вже тоді, коли Підкова з Шахом вирушили в другий похід на Молдавію. На Молдавію вирушив Підкова пізнім літом

11) Про Чапу нічого докладно не знаємо. В хроніці Урехі його названо “Чапла”, цит. прим., ст. 515.

*) Урехі, цит. твір, стор. 517.

**) Там перебував Підкова після невдалої виправи.

12) Письмо датоване “5-го ноября въ Марбургъ”, В. Модзалевський, цит. праця, ст. 197.

1577 р.¹³). В першому молдавському місті Сороки Шах привітав Підкову як законного молдавського господаря й для підкреслення урочистого моменту звелів ударити в літаври.

В міжчасі Петро довідався, що Іван Підкова ввійшов до Молдавії і зайняв пограничне місто Сороки. Тому, що сподіваючись походу, вже передтим у Молдавії почали громадити військо і негайно вийшли напроти Підкови, щоб заступити йому дорогу. Недалеко Яс відбулася головна битва. Короткий перебіг бою передаємо за молдавською хронікою¹⁴). Петро розмістив своє військо у трьох бойових лавах. У першій стояли гармаші біля гармат, за ними молдавська кавалерія, в третій лаві стояла піхота. По першому вистрілі з гармат, кіннота мала кинутись на козаків. Але, як згадує хронікар, козаки зрозуміли молдавську хитрість і при першому гарматньому вистрілі положились на землю, так що гарматні кулі не зробили їм жадної шкоди. Коли розвіявся гарматний дим, молдавська кавалерія пішла в наступ на козацькі позиції, при тому напоролись на гураганий вогонь козаків. Тоді кіннота, дізnavши дошкульних втрат, почала відступати, роблячи замішання в рядах піхотинців. Повна перемога була за козаками. 23-го листопада Іван Підкова з козаками тріумфально в’їхали в столицю Молдавії до Яс¹⁵).

Про коротке панування козаків знаємо дуже мало. Можемо догадуватись, що Підкова тішився симпатією широких кол молдавського простолюддя, яке було дуже прив’язане до Івоні. Козаків Підкова щедро винагородив за труд. Шах зробив начальним вождем усіх молдавсько-козацьких військ, Волошина Чапу нагородив великими багатствами й залишив його при своєму дворі, а Копицького зробив “буркулабом”(посадником) Хотина¹⁶). Підкова окружив себе майже виключно козаками. Під час свого короткого панування звільнив із в’язниці всіх політичних молдавських в’язнів — неприятелів Петра Хромого. Про першу битву Підкови й зайняття молдавської столиці докладно розповідає поема Пашироцького п. н. “Kro’tki a prawdziwy opis wyjechania do Woloch Iwana wojewody, kto’ego Podkowa zowa”(1578). На жаль, цей твір до наших часів не заховався.

13) Відносно прибуття Підкови до Молдавії немає точно усталеної дати. Давид Унгнад з Царгороду згадує в листі, датованому 19 вересня 1577 р. до німецького цісаря, що в Польщі готовують інвазію на Молдавію (Гурмузакі III, 5). Підтвердження цієї вістки знаходимо в рапорті венецького амбасадора Джіовані Каррара з 5 жовтня 1577 р. (Hurmuzaki IV, 98).

14) Urechi, op. cit., стор. 521.

15) Дату зайняття Яс подаємо за Урехі. В історії Грушевського (ст. 149) подано, що Підкова зайняв столицю 29. XI. 1577.

16) Модзалевський, цит. праця, стор. 197.

II.

По програній битві Петро Хромий утікає до сусідньої Валахії. Звідсіля здав докладний звіт султанові про події в Молдавії. Султан видав приказ волоському господареві негайно допомогти Петрові своїми арміями і прогнати козаків. Зібравши допоміжні війська¹⁷⁾. Петро вирушив у сторону молдавської столиці.

Підкова з козаками і молдавськими військами подався назустріч волосько-турецьким військам. Головним отаманом війська Підкови був Шах. Цікаво відмітити деякі подробиці цієї битви, що характеризують відношення козаків до молдаван. Битва відбулася біля Доколини (Docolina). В першу бойову лаву поставив Шах молдавські війська Підкови. За короткий час Шах зміняє свій перший плян і в першу бойову лаву ставить козаків, не маючи довір'я у боєздатність молдавських військ¹⁸⁾). Думасмо, що козацький отаман боявся традиційної молдавської зради. Зайнявши свої становища, козаки спокійно очікували прибуття ворожих сил.

Петро тим разом хотів перехитрити козаків. В передній своїй лінії гнали турки розшіні стада биків, з допомогою яких сподівались розірвати козацьку оборонну лінію. Проте ця "воєнна хитрість" Петрові не вдалася. Козаки зуміли своєчасно завернути стада звірят у сторону турків. Це в свою чергу спричинило серед турецько-волоського війська велике замішання, яке і використали козаки. Під час того, коли бики розбили ряди Петрового війська, козаки всією силою заatakували ворожі війська. Як згадує хронікар — вони бились дуже хоробро й завдяки "козацькому зусиллю" Петро Хромий програв другу битву¹⁹⁾). Турецько-волоські війська були розбиті, Петро втік вдруге до Валахії. Важко нам означити час, в якому відбулася ця друга битва. Згадуваний уже нами Унгнад (Ungnad) подає дату 12-го грудня 1577 р. як реченець, коли султан подав у допомогу Петрові 600 яничарів²⁰⁾). На підставі того можемо припускати, що описана битва мусіла відбутись десь у середині грудня даного року.

Незважаючи на свої численні успіхи, Підкова не міг довго вдергатись при владі. Господарювання Підкови йшло в розріз з інтересами Туреччини, Польщі, Валахії та сусідньої Молдавщини. Також не міг розчисляти Підкова на поважну піддержку молдавського

війська, а то й населення, що було здеморалізоване своїми боярами.

Зо Семигороду вирушив на допомогу Підкові Христофор Баторий — брат польського короля. Турецький султан також не міг уже більше зносити сусідства козаків і готовувався до походу. Сили мунтіянського (волоського) воєводи також переважали кількаразово військо Підкови і Шаха, що як відомо, складалося в основному з кількох сотень відважних козаків. Як бачимо, ситуація для Підкови була дуже складна. По довших нарадах Підкови з Шахом вирішено опустити столицю Молдавії, забрати все добро включно з гарматами і податися в Україну.

Морозною зимою 1578 р. з початком січня козаки опустили Яси. В Сороках зупинилися на головну нараду. Підкова з Шахом хотіли дістатися на Запоріжжя. Великі сніги змусили їх вибрati окружну дорогу через Немирів. По дорозі, як зазначує Грушевський, "звабив їого воєвода брацлавський, кн. Збаразький", що вже давно одержав відповідні інструкції відносно Підкови від короля. Збаразький запросив до себе на розмову Шаха. Через нього порадив Підкові просити у Стефана Баторого "пардону". При тому дав слово чести, покликавшися на короля, що Підкові нічого не станеться. Порада була наскрізь фальшивою. Збаразький добре зінав про наміри короля, який ще з самого початку діяльності Підкови доручив його ув'язнити.

Підкова, беручи на увагу шляхетське "слово чести", погодився поїхати до короля. В додатку за "добру раду" Підкова залишив дванадцять гармат брацлавському воєводі, а дві переслав коронному гетьманові. Не прочувавши жадного лиха, подався в дорогу до короля, який у той час перебував на соймі. Подрібних даних про розмову короля з Підковою не маємо²¹⁾). Задержався лише лист султана Мюрада III до Ст. Баторого, в якому султан висловлює своє недовір'я відносно ув'язнення Підкови: "Quorum Cosacorum praefectum cum aliquibus suis sociis per Nicolaum, ducem generalem exercitus regni Serenitatis Vestrae captus fuerit et ad Serenitatem Vestram eosdem captos ducere praetexuerit, interim vero ad suam domum duxerit, eosque captos in domo sua relinquens ad Serenitatem Vestram proficisci simularit, quod certe Nobis significatum est"²²⁾.

На основі наведеного можемо твердити, що султан мав у Польщі своїх шпигів, які допомагали Порті провадити всілякі закулюсові розгри з Польщею. Правдоподібно в то-

¹⁷⁾ Петро одержав також від султана декілька сильних допоміжних віddlів.

¹⁸⁾ Урехі, цит. праця, стор. 523.

¹⁹⁾ Там же, стор. 523.

²⁰⁾ Hurmuzaki, III, 5.

²¹⁾ Бельський лінн зазначував, що король прийняв його немилостиво, посадив його в тюрму і на ноги звелів дати кайдани. (Бельський, цит. праця, стор. 68).

²²⁾ Hurmuzaki, op. cit., III, 10.

му листі султан має на увазі князя Миколу Збаразького, який намовив Підкову до поїздки. Підкову ув'язнив сам король, що тим поступком зломив своє слово про недоторканність Підкови. У Львові, 16-го червня 1578 р. в присягності турецького чавша Ахмета стято Підкові голову²³). Його смерть схвилювала широкі кола козаків. Деякі польські історики самі стверджують королівську несправедливість, але одночасно вибілюють цей учинок Баторого, мовляв: "Сталося це на підставі IX артикулу перемир'я, заключеного зо султаном Амуратом III. Ця злишня суворість, короля, скобливо тоді, коли Підкова сам віддався в його руки, хоч можна йому її взяти за зло, все ж мала знамениті наслідки. Бо тим енергічним чином, в обличчі загрожуючої московської війни зискав Баторій від півдня наглий мир і давню приязнь"²⁴). Грушевський пише, що зробив це Баторий на домагання Туреччини і молдавського господаря. У зв'язку з тим ганебним учинком польського короля, що зламав своє слово, виринає питання — чому Баторий не передав Підкову султанові²⁵), або молдавському господареві, тільки сам видав засуд смерті? Думаємо, що Баторий боявся зізнань Підкови, які могли кинути погане світло на короля Польщі. Стинаючи Підкову, Баторий грубо промахнувся в своїх політичних розчисленнях. Козаки не лише не заперестали ходити в Молдавію, але навіть посилили свої походи. Вістка про смерть Підкови не залишилась лише в польській державі, але пішла в Європу, яка негативно оцінила цей учинок Баторого. Смерть Підкови засвідчила нечесну гру Польщі супроти цілої християнської Європи, яка в цей час готовалася до широкої протитурецької акції, в якій очевидно Баторий з уваги на "дружні зв'язки" з Портю відмовився брати участь. Тому немає великії підстави доводити, що Польща XVI-го століття була єдиним оборонним валом християнства перед турецькою експансією.

До наших часів збереглися деякі тогочасні документи, які вказують на певні подrobiці смерти Підкови. 13 травня 1578 р. Стефан Баторий був уже у Львові. Він приїхав спеціально в справі Підкови²⁶).

²³) Реляцію про кару смерті Підкови знаходимо в збірці: *Listy Annibala z Karpui*, wyd. Al. Przedziecki, 1852, st. 253, гляди; Грушевський, цит. праця, стор. 150. Дату подаємо за Вадимом Модзалевським, який також твердить, що Підкову поховали в приміщенні Львівського Ставropігійського Братства. Можливо, що дата не буде точна.

²⁴) J. Baczyński: *Dzieje Polski*, t. II, st. 53.

²⁵) Куліш виразно пише, що турецький султан через своєго чавша домагався видачі Підкови. Вияснення Куліша відносно смерті Підкови доволі наївне. Він пише: "Баторій считалъ такое требование для себя уничитъльнымъ но, успоконить сultана велъ отрубить Підковъ голову". (Куліш, цит. праця, стор. 103 - 104).

²⁶) Pawinski: *Zrodla dziedzizwe*, tom IX, st. 183 - 86.

Незадовго до нього прибули молдавські послані. В документах читаємо, що: "Nuntiis publicis Moldaviae Balica et Stroisz Leopolim ad S. Mtem. R. venientibus in causa Podkova"²⁷). Звичайно, вони вимагали видачі Підкови. Це саме вимагав і турецький султан, в якого імени промовляв турецький чавш Ахмет. Це ві разно підкреслює лист з 22 травня 1578 р. селянина Яна Пйотровського до коронного маршала Андрія Опалинського. Згадуваний ксьондз писав: "На днях приїхав турецький чавш і на завтра буде прийнятий на авдіенції... Падишах пише, щоб ми прислали до Константинополя Підкову з Константином (Лакустою — Л. В.) живими, або їх голови. Тут Підкові кінець"²⁸). В цей самий час Підкова сидів ув'язнений у Равській кріпості. Коронний коморник Андрій Лозевицький привіз Підкову з Рави. Суду, мабуть, жадного не було і Підкову стято.

Як ми згадували, смерть Підкови знайшла широкий розголос у народніх колах. В черговому листі, датованому 3 липня б. р., ксьондз Пйотровський писав до Опалинського: "Ваша милість уже напевно знаєте, що Підкову обезголовлено. Гідне подиву, що вся тутешня чернь жалує за ним, друкують про нього книги, пісні. Живописці нарисували його обезголовлене тіло". Додумуємося, що на увазі Пйотровський мав певно згадувану вже нами поему Папроцького. Також у наступному столітті один з педагогів Київської Колегії написав панегірик у честь Підкови²⁹). Це все свідчить про велику популярність Підкови серед українського населення.

Підсумовуючи діяльність Івана Підкови, приходиться ствердити, що він у великий мірі поділився своєю владою з козаками в Молдавії. За один місяць господарювання Підкови, козаки виявили багато організаційного державницького хисту. Смерть Підкови сколихнула козацьким та чужинецьким світом. Проливаючи кров визначного приятеля українських козаків, Польща, мабуть, не числилася з наслідками, які за декілька десятків років розвалили їхню державу. На думці маємо чати національно - визвольної революції 1640-их років.

Смерть Підкови підсилила козацьку експансію в сторону Молдавії. За декілька місяців козаки вирушають у ногі походи з новими претендентами на молдавський господарський стілець з роду Івонь.

²⁷) Там же, стор. 192.

²⁸) Стороженко: Стефан Баторій й дніпровські козаки. Київ 1904.

²⁹) Ілл. "Чтение въ Историч. Обществѣ Нестора Лѣтоп.", кн. XIV, 1900. В. Петері: "Къ исторіи Киево-Могиллянскай Коллегії", стор. 23 - 25. "Praxis in funera Heros dicti nomine Podkova".

“ДО ПРОБЛЕМИ ІКОНОГРАФІЇ ГЕТЬМАНА ІВАНА МАЗЕПИ”

Проф. Оглоблин виголосив доповідь на повищу тему дня 7 червня 1952 р. На початку доповіді прелегент відзначив важу самої проблеми. Природний інтерес до іконографії одного з найвидатніших діячів історичної України — з одного боку, і наявність суперечних думок у науковій літературі з приводу автентичності відомих портретів Гетьмана Мазепи (при цьому прелегент подав огляд відповідної наукової літератури XIX-XX ст.) — з другого боку вимагають нового спеціального досліду цієї проблеми, чому певною мірою сприяє відкриття в останніх десятиліттях нових портретів Мазепи, а також документарних описів зовнішності Гетьмана, що їх зробили були сучасники.

Проф. О. Оглоблин докладніше спинився на образі “лицаря з булавою” на гравюрі Л. Тарасевича коло 1695 року. Його проф. В. Січинський вважає за автентичний портрет Гетьмана Мазепи (див. “Україна” чч. 3, 4, 5 Париж 1950-51). Доповідач не погоджується з цією думкою й подає відповідні аргументи проти неї (головне, брак фамільного герба Гетьмана на гравюрі *українського мистця*). Проф. Оглоблин вважає також, що на відомій Переяславській іконі Покрови виображеній не Мазепа, а Гетьман Іван Скоропадський.

На думку дісповідача, проблема іконографії Мазепи це передусім проблема методологічна. Треба спочатку встановити безсумнівний тип вигляду Гетьмана певної доби, шляхом дослідження відповідного кола портретів, історично й хронологічно документованих та узгіднених із документальними даними про зовнішній вигляд Мазепи. Зокрема, доповідач надає особливого значення свідченню представників вищої української старшини сучасників Гетьмана Мазепи, які згадували пізіше, що Мазепа був “волосом рудяв, довголик і з бородою”. Цьому описові цілком відповідає група портретів Гетьмана, датованих приблизно 1699-1704 роками.

Це:

1) рельєфний образ Мазепи на дзвоні “Голуб”, роботи славновісного майстра Карла Балашевича, р. 1699 (цей дзвін Мазепа офортував Батуринській Воскресенській церкві, а згодом він був переданий до Домницького монастиря, коло Чернігова, де його було знайдено в 1920-их роках):

1) “Свобода” — ч. 207 — 2 серпня 1952 року ст. 3, також 2) “Америка” ч. 148 — 5 серпня 1952 р. ст. 3, — 3) “Україна” ч. 8 Париж стор. 692: “Іконографія Гетьмана Мазепи”.

- 2) портрет Гетьмана в літописі Величка;
- 3) портрет Мазепи в Підгорецькому замку, в Галичині;

4) гравірований портрет у журналі: Die europaeische Fama р. 1704.

Досить зіставити ці чотири (здебільшого сучасні) образи Мазепи, щоб переконатися, що в них маємо справді автентичний портрет Гетьмана.

Відомі образи Мазепи на гравюрах І. Мігурі 1706 р. і Д. Галляховського 1708 р. подані в умовно алегоричному трактуванні, також належать до цього типу (крім хіба бороди). З другого боку, традиція “бородатого” Мазепи збереглася в Польщі XVIII ст. (злослива польська карикатура на Мазепу коло 1720 р. відома гравюра Норблена 1775 р.).

Чергове завдання дослідників іконографії Мазепи — це студіювання іншої групи портретів Мазепи (без бороди), правдоподібні молодшого (до-гетьманського) періоду його життя. На думку дісповідача, більшість відомих до цього часу “безбородих” портретів Мазепи (за винятком т. зв. “бекетівського” або “академічного” типу) займає своє місце в іконографії Мазепи. Але й тут потрібні нові точніші методи досліду, тимчасе, що ці портрети здебільшого не датовані копії або переробки пізнішого часу. Застосовуючи відповідні методи, дослідники повинні контролювати свої висновки за допомогою того типу “бородатого” портрету Мазепи, що його доповідач вважає автентичним.

Доповідь була ілюстрована багатим іконографічним матеріалом і викликала жваву дискусію, в якій забирали слово: проф. М. Чубатий, проф. Д. Горнякевич, проф. В. Степюк, проф. В. Лев.

У СПРАВІ ПОРТРЕТУ ГЕТЬМАНА ІВАНА МАЗЕПИ

З уваги, що впродовж 18 століття і пізніше — царська влада нищила портрети гетьмана Івана Мазепи та всі його пам'ятки, — винайдення правдивого портрета гетьмана має для України історичне значення. Тому хвалюючи читачів, а особливо науковців, істориків та всіх, яким дорога пам'ять гетьмана Івана Мазепи, прохаємо помогти нам у підшукианні матеріалів до того портрету для широкорозширення нашою редакцією. Матеріали можна б ще знайти в Швеції, Німеччині, Фінляндії, Туреччині чи деїнде. Надіслані матеріали на випадок бажання з подякою звернемо.

У. Н. М., Онтаріо, Каліфорнія

ПЛАСТОВИЙ МУЗЕЙ У КЛІВЛЕНДІ

Пластовий Музей у Клівленді заснований 28 лютого 1952 року з ініціативи пл. сен. Леоніда Бачинського.

Спочатку музей мав мало експонатів і він знаходився разом із громадським музеєм. Це було вигідно для адміністрації й пластовий музей не поносив ніяких коштів удержання. Впродовж п'яти років музей розрісся і від 1 вересня 1957 р. дістав дві кімнати в Пластовому Домі при вул. 1202 Кенільворт. Від Станичної Старшини, як власника Пластового Дому, музей зустрінув повну зичливість.

Одна кімната зайнята робітнею, сортуванням преси та робленням вирізок із преси до історії Пласти, друга кімната призначена для експонатів і доступна для відвідувачів.

В музеї зібраний матеріал поділений на такі відділи: 1. Книжки й брошурки. 2. Преса. 3. Відзнаки: Знамена. Печатки. Однострої, тощо. 4. Неперіодичні видання. 5. Обіжники. Інструкції. Накази. 6. Звіти. 7. Різні видання станиць. 8. Американські друки. 9. Поштівки. Світини. 10. Акти. 11. Летючки. Програмки. Запрошення, тощо. 12. Марки. 13. Різне.

З кінцем вересня 1957 р. є заінвентаризованіх 1047 чисел.

Музей має офіційну заяву дирекції Національного музею в Онтаріо, що усі предмети, які мають пластовий характер, будуть передані до Клівленду. Також голова Головної Пластової Ради д-р Осип Бойчук заявив, що акти з часів скитальщини в Німеччині призначенні для музею в Клівленді.

В серпні ц. р. музей відвідав секретар К. П. Ради пл. сен. кер. М. Бажанський, переглянув інвентарі і знайшов майно у великому порядку, що стверджив своїм підписом в гол. інвентарній книзі.

Жертводавцями є установи, редакції й особи. Постійно надсилають свої пл. видання редакції: "Молоде Життя", "Готуйсь", "О-

ріон", "Сенаторська Ватра", "Комета", "Листи Дружнього Зв'язку І Куреня Сенаторів", "Пластовий Листок", "Слово", "Слідами Орлика", "Дружинник" і "Пластовий Вісник — Торонто". З установ покищо дарували: "Рідна Школа" в Клівленді, Національний Музей в Онтаріо, Крайова Пластова Старшина в Н. Й. "Молоде Життя". Окружна Таборова Комісія тaborу "Новий Сокіл" та місцева Пл. Станіця. Жертводавці були (за азбукою, без титулів): М. Бажанський, Л. Бачинський, Т. Білостоцький, М. Божко, М. Василік, С. Волинець, Б. Винар, Н. Гірняк, О. Городиський, О. Гаврилюк, І. Галій, В. Гнатківський, С. Гела, Дармохвал, І. Домбровський, Дрот, Т. Дурбак, Душенко, Я. Ємець, о. Івашко, Ю. Крижанівський, С. Кікта, М. Кавка, Я. Кришталович, А. Копистянський, М. Левицький, К. Лисюк, А. Мілянич, М. Мудрикова, Б. Миколин, М. Марковський, М. Пежанський, В. Процюк, М. Раковський, П. Рогатинський, Н. Романишин, Сірий Лев, Р. Сеньчук, З. Сміюх, О. Соколик, І. Скочилас, Л. Храплива і Ю. Якуб.

До співробітників музею належать: пл. сенатори Л. Бачинський, М. Кавка, Я. Кришталович, Р. Міхняк, ст. пл. М. Рабкевич, юнак Ю. Кришталович і юначка Х. Потічна.

Поза Клівлендом до помочі в збиранні пожертв для музею працюють уповноважені представники. Покищо обсаджені такі місцевості: Гартворт — пл. сен. М. Солук, Вінніпег — пл. сен. Н. Романишин, Торонто — пл. сен. М. Мудрикова, Філадельфія — пл. сен. І. Скочилас, Бофало — пл. сен. М. Борачок і Чарлес стр. п. О. Гаврилюк.

Керівництво Пластового музею прохаче всіх членів Пласти надсилати свої пожертвти на адресу музею або керівника його:

LEONID W. BACHYNSKY
3425 Broadview Rd.
CLEVELAND 9, OHIO, U.S.A.

ДО ВІДОМА ВСІМ НАШИМ ЖЕРТВОДАВЦЯМ ГРИШМИ І МАТЕРІЯЛАМИ

1. Просимо всіх наших жертводавців слідкувати за "Музейними Вістями" і провіріти в списках жертводавців чи є там Ваше ім'я. У випадку, коли б Вашого імені не було, а Ви прислали до музею гроші чи речі, то просимо Вас негайно написати до музею і зазначити, коли і що вислали до музею. Коли трапилася помилка, вона буде виправлена.

2. Кожний, хто присилає до музею гроші чи матеріали, дістає впродовж 24 годин офіційну посвідку з числом, під яким ця жертва

поступила і записана в музейній книзі, та подяку від музею. ЗБЕРІГАЙТЕ ЦІ ПОСВІДКИ!

В кінці року, коли виповнясте податковий виказ, то приложіть ці посвідки і відтягніть від загальної суми Вашого заробітку ту суму, що її Ви пожертвували до музею. Речі куплені і подаровані музею також можуть бути відтягнені. Наш музей користається правом, як культурна установа "ТЕКС ЕКЗЕМП".

Артист-маліар Микола Азовський

2 жовтня 1903 — 31 жовтня 1957

Цього року в жовтні минуло 10 років від хвилини, коли визначний український маліар Микола Азовський, спочив вічним сном як скиталець в чужій землі, в місті Буенос Айрес Аргентіна.

Низка споминів про М. Азовського з'явилася у журналі “Вісник української греко-католицької Церкви в Західній Європі” за січень-березень 1948 р., що виходив у Парижі. спомини, п. н. “Ще одна могила на чужині...” написав о. Теодозій Галущинський ЧСВВ, тодішній (нині вже покійний) духовник Української Папської Колегії ім. св. Йосафата Римі.

В нашій статті, в загальному, використовуємо дані зі споминів о. Т. Галущинського, доповнюючи їх деякими матеріалами з архіву апостольського візитатора, ЕПреосв. Кир Івана Бучка і короткими інформаціями з Енциклопедії Українознавства й журналу (місячника) “Наши Дні”, Львів 1943.

Микола Азовський народився в Києві, 2 жовтня 1903 р. Його батько, полковник донських козаків, був свідомий українець. Він часто показував синові дбайливо переховані пам'ятки, впроваджуючи його в історію родини, що сягала княжих часів, а початок її походить із Азова. Мама, донька відомого маліара Верещагіна, передала йому по дідові маліарський талант. Батьки виховували його в строго родинних традиціях та в глибокій побожності. Перебуваючи в Києві, де батько посідав власний дім, кожної неділі провадили його родичі на Богослужбу до Печерської Лаври. Про цю Лавру любив часто оповідати Азовський, зокрема про її урядження, про її багаті скарби та про твори мистецтва.

По скінченні середньої технічної школи, батько віддав його до військової школи старшин і там заскочила його революція в Україні. По війні він перейшов до вищої технічної школи, а професори цієї школи, бачучи його великий талант у рисуванні, порадили йому перейти до Київського Художнього Інституту, де під проводом визначних професорів-мистецтв: М. Бойчука і Ф. Кричевського (гл. Енциклопедія Українознавства, словникова частина, ст. 32), розвинувся його маліарський хист, головно в малюванні пейзажів і в портретуванні.

По скінченні Київського Художнього

Інституту в 1928 р. вислано його спершу до Харкова, а згодом у Донбас, як театрального декоратора. Але ця декоративна праця не вдоволяла Азовського і він вернувся до Києва щоб віддатися улюблениму мистецтву. Початки в Києві були для нього тяжкі. Та це не знеохочувало його. По кількох роках праці він приступив до виставки, що її зорганізували київські культурні кола й на виставці його малюнки одержали першу нагороду. Ця нагорода принесла йому велику славу. У зв'язку з тим йому запропоновано професуру в академії мистецтва, але він не прийняв, бажаючи бодай частинно задержати свободу праці й посвятитись улюблениму мистецтву. Тоді Управа Київського музею поручила йому намалювати портрет Тараса Шевченка. До цього діла “Шевченко на засланні”, що становить архітвір його мистецької праці, Азовський взявся з великою ревністю і з потрібним знанням. Об'їхав усі місця, де проживав Тарас Шевченко, перестудіював його твори, переглянув усі автографи, що остались по поеті, як також акварелі й самопортрети поета й щойно тоді взявся до малювання. Працював понад три роки, але вислід його праці зробив йому славу одного з перших мистецтвомаліарів у советській Україні. На виставках образів, що їх влаштовував советський уряд закордоном: в Парижі, в Копенгагені, у Філадельфії й ін., велике зацікавлення і признання критиків викликали картини Миколи Азовського. Це все здобуло йому загальне признання, а в Києві уряджено йому робітню враз із вигідним мешканням.

Ці умовини змінилися в 1939, коли почалася друга світова війна, Микола Азовський спостеріг, що його пильно слідкують, що зникають один по однім ті, що жили в приязні з ним і які часто заходили до нього. Коли союзські війська зайняли Західну Україну (1939), він за порадою і за допомогою прихильників йому осіб перенісся до Львова. Тут він і залишився, по відступі большевиків, за німецької окупації. Тоді познайомився більше з незабутнім Митрополитом Кир Андреєм Шептицьким, що був великим знавцем і любителем мистецтва. У Львові він знайшов відповідні умовини до мистецької праці і брав участь у кількох виставках, що їх організувала Спілка Українських Образотворчих Мистецтв.

Д-р Михайло Драган у своїй критиці про третю виставку Спілки Українських Образотворчих Мистців пише між іншим так: "Незвичайно культурним і поважним мистцем є М. Азовський. Він володіє різними мистецькими техніками й уміє видобувати ними своєрідні й потрібні ефекти. В першу чергу видно це в "Живах". Темперова композиція, в дещо "бойчуківському" стилі, діше знаскрізь українським духом. Характеризує цей твір ляпідарна композиція, гарний рисунок і незвичайно глибокий тон колориту. З інших його праць олійної техніки ми поклали б на перше місце зроблені пастозною технікою "Квіти". В портретах дуже приємна мальарська фактура, але не завжди беззакидний рисунок. У "Мертвій природі" трохи багато чорної фарби й порожнього місця. Цими завважами ми ні в чому не хочемо поменшувати мистецького рівня творчості Азовського, бо це мистець справді високого рівня". (гл. журнал "Наши Дні" з лютого 1943 р. ст. 9). У львівських "Наших Днях" поміщено дві його праці, а саме "Портрет інж. Колтунюка" (гл. "Наши Дні", січень 1943 ст. 9) і "Квіти" (олія) (гл. "Наши Дні", грудень 1943 ст. 9).

З наступом советських армій у 1944 р. М. Азовський залишає Львів і виїжджає на захід. Від тоді починається його скитальщина. Якийсь час перебуває в Krakові, а потім у Відні. У Відні, через донос одного провокатора, опинився в слідчій в'язниці Гестапо, де перебув 4 місяці. Заходами своїх приятелів виходить на волю і дістается до Італії та поселюється в Дезенцано над прекрасним озером Гарда в північній Італії. З Дезенцано він так писав у своєму першому листі з 2 червня 1945 р. до ВПреосв. Кир Івана Бучка: "В свою останню зустріч із митрополитом А. Шептицьким в червні 1944 р., Він довідавшись, що я не хотів би лишатись у Галичині, яку займали Совети, радив мені пробувати через центральні країни дістатися до Америки чи Канади, де є організована українська суспільність. Між іншим казав мені, що коли б мій шлях проходив через Італію, то перш за все радив звернутися до Вас. — Щастю, чи нещастю було завгодно, щоб я переїхавши Krakов, Відень, отсидівши в останньому 4 місяці в Гестапо, дістався до Італії, де сиджу з дівчинкою сиріткою 5-ти років та особою, яка за нею доглядає. — Я був видатним українським мальарем (коли не брешуть люди), який в 1939 р. за большевиків був присланий із Києва до Львова для праці, де й залишився. — Учасник більшості мальарських вистав України, ССРР та закордону. Праці в багатьох музеях світу. — Звертаюся до Вас з порадою, що мав би тепер робити, під чий захист мусі

би стати, щоб не бути поверненим на "батьківщину". В який спосіб міг би зв'язатись із українськими організаціями Америки чи Канади і чи міг би мати надію поїхати там, де був би потрібним та повновартісним членом українського суспільства".

В половині грудня 1945, за порадою ВПреосв. Кир Івана Бучка, М. Азовський приїхав напостійне до Риму враз зо своєю донечкою Мартусею. Український Допомоговий Комітет для збегців в Італії щиро зайнявся М. Азовським. Донечку приміщені в інтернаті С.С. св. Доротеї, а йому винайняли скромне мешкання. Українська Папська Колегія ім. св. Йосафата відступила йому простору ясну кімнату на робітню.

Микола Азовський привіз зі собою деякі старовинні образи, рештки своїх багатих зборів, три чи чотири портрети й кільканадцять шкіців краєвидів Галичини, Львова, Krakova та Відня. З того, у ВПреосв. Кир Івана Бучка залишилась картина, що представляє гуцульську церкву в Космачі, а в о. Т. Галущинського ЧСВВ: Солокія під Белзом, вид озера Гарда й зимовий вид Вавеля в Krakові. В Римі М. Азовський працював дуже багато. Кожного дня ходив по вічному місті й шкіцував гарніші види. Почав приготування до велико-го портрету Папи Пія XII. Був кілька разів у Ватикані, при нагоді загальних авдієнцій, щоб близче приглянутись особі Святішого Отця і поробити нариси. Зробив портрет кард. Е. Тіссерана, секретаря Свящ. Конгр. Східної Церкви. На прохання Кир Івана Бучка, Його Еміненція три рази позував до того портрету, що нині є окрасою прийомної залі Української Папської Колегії в Римі. Крім цього в згаданій Колегії є ще й інші праці М. Азовського, а саме: портрет бл. п. Митрополита Кир Андрея Шептицького, портрет Кир Івана Бучка й образ св. Свящмуч. Йосафата, небесного покровителя Колегії. Праця над тим сстановим образом, себто образом св. свящмуч. Йосафата, на думку о. Т. Галущинського, що дуже близько жив із М. Азовським, стала рішальною спонукою його поєдання з катол. Церковю, що він доконав на ліжку смерті в Буенос Айресі, хоч на цей крок він був рішний скоріше, як це видно з його листа з 8 вересня 1947 р. з Баньолі (Італія) до о. Т. Галущинського ЧСВВ: "На новій землі, коли з Божою поміччю я стану на ноги, тоді остаточно вирішу своє ставлення до святої Церкви. Коли б я був це зробив в Римі, це було б може поспішно, а для людей здавалося б залежним від заробітку..."

Радо й дуже солідно зробив він рисунки для серії ювілейних поштових значків, що їх

видав в 1946 р в Римі Український Комітет допомоги збегцям в Італії, з нагоди 350-річчя Берестейської Унії. Ця серія має 7 значків: перший вартості 5 італ. лір представляє Папу Климентія VIII, другий вартості 10 італ. лір представляє представників Української Церковної Ієрархії у Папи, третій вартості 20 італ. лір, представляє єпископа Іпатія Потія, четвертий вартості 25 італ. лір представляє митрополита Йосифа Рутського, п'ятий вартості 30 італ. лір представляє св. священника Йоасафата, шостий вартості 40 італ. лір представляє собор св. Апостола Петра в Римі і Папу Пія XII, сьомий вартості 50 італ. лір представляє собор св. Юра у Львові і митрополита Андрея Шептицького.

При кінці свого, майже дворічного, перебування в Римі, М. Азовський намалював ікону св. Антонія і св. Теодозія Печерського та ікону Матері Божої Жировецької. Ці три ікони прикрашують тепер вхід до колегіальної церкви.

М. Азовський — це чоловік великої культури, великий знавець мальярства, його історії та техніки, один із творців українського гоблена. Посідав широке знання української історії та письменства та був людиною глибоко релігійною. Весна хуртовина загнала його до скеан, далеко від Рідного Краю, але пам'яті про нього не загине в Україні, бо його ім'я нестерпними ясними буквами записане в історії українського мистецтва.

ЦІННА ПРАЦЯ Д-РА Т. МАЦЬКОВА

Д-р Теодор Мацьків є зайнятий працею в шпиталі, як кожний лікар — а поза тим все має бути готовим на кожний телефонічний виклик, навіть тоді коли він є вже поза службовими годинами на "спочинку".

Д-р Т. Мацьків працює в Чагрин Фалс, Огайо. Але кожну вільну хвилину використовує для того, щоб причинитись до збагачення української культури. Він слідкує за пресою, шукає по бібліотеках за старовиною з нашої історії і дописує до журналу "Музейні Вісти". Багато дав д-р Т. Мацьків до У. Н.М. цікавих старинних фотографій з різних документів, а головне перефотографував різні фотографії з гетьманів, які були в чужинецьких виданнях.

Але головним його завданням стало мікрофільмовання всього, що цінне для нашої культури та історії: старинні книжки, образи, фотографії, гравюри та інше. Як людина інтелігентна він знає, що загроза війни велика, а з досвіду знає, що війна все нищить і знищено ніколи не вернеться. Не можна схоронити тонни книжок по бібліотеках чи тонни образів та іншого, коли війна вибухне раптово, але пару фунтів фільмів, на яких буде занотовано тисячі різних цінних речей, все можна схоронити будьде.

Берім приклад із інших народів і побачимо, що вони вже приготовляються до війни і чи вона буде чи ні, а вони спокійні, бо вже приготовані. Банки, урядові організації, різні установи зробили вже такі фотостаті чи світlinи. Католицький університет у Ст. Луїс, Мо., відфотографував на мікрофільм цілу бібліотеку у Ватикані, на що затратили 3 роки часу. "Є урядові розпорядження з проханням зробити мікрофільми всім установам з всього, що творить будь-які цінності" — пише нам д-р Теодор Мацьків та радить, щоб усі наші установи наукові чи запомогові, а навіть приватні особи, які мають у себе цінні речі чи архіви зробили такі мікрофільми. Добре було б, щоб наші фотографічні заклади звернули на це увагу й зайніслись цим питанням і працею.

Мусимо пам'ятати, що коли б вибухла війна,

Д-р Теодор Мацьків

то вона буде нищівна і хто знає, чи з всього нашого культурного здобутку й історії залишиться лише ці мікрофільми.

Може людство омине цю катастрофу, але бережного Бог береже, як каже мудра народня приповідка. Будьмо і ми мудрими, згадаймо минуле, та підготовляймося до будучого. Хтось мудрий сказав: "Минуле підготовило сучасне, а сучасне підготовляє будуче". Отож з гіркого минулого знаємо, що нам залишилося, а тому мусимо подати, щоб і на будуче залишити більше й не дати знищити тих бідних рештків, які у нас є ще.

Коли б хто мав якісь цінні речі чи книжки, то може післати до д-ра Т. Мацькова і він їх візьме на мікрофільм, а з черги поверне ці речі. До сьогодні ми маємо лише одну людину, д-ра Т. Мацькова, який цією справою зайнявся і якому йде проте, щоб зберегти мікрофільми з зразків наших культурних і духових надбань для історії й будучих поколінь.

Адреса д-ра Т. Мацькова:

Dr. T. Mackiw, Box 112, Chagrin Falls, Ohio, W.

Агафія Бундзяк -- добродійка покривдженіх

Серед піонерів Америки українського походження можна стрінути одиниці, що своїм життям і діяльністю викликають подив (це можна сказати без пересади) і можуть бути прикладом відданої громадської й національної праці для всіх нас.

Агафія Бундзяк народилася під звичайною селянською стріхою 1 травня 1884 р. в с. Якубівка, пов. Городенка в Галичині. Батько Іван Бундзяк та мати Анна з родини Лисюків не мали великих достатків для виховання своєї помірно численної родини — 7 дітей, з них три хлопці й четверо дівчат. Тому Агафія від 9 років пішла в найми до заможніших господарів: пасла худобу, дивилася за дітьми, помогала в домашній праці. Гірке було це поневіряння в чужих, часто непривітних і суворих людей.

В цей тяжкий період її життя Провидіння післало оборонця та дорадника в особі о. Ізидора Глинського, пароха з Буцнова, пов. Тернопіль. Агафія й досі згадує про цього високогуманного душпастиря, від якого вона вперше довідалася, що вона є жертвою не тільки прикрих соціальних умов, але також і чужонаціональної ненависті, бо досі не усвідомлювала собі, чому жандарми й високі урядовці (поляки) кричали на неї — "пся крев, бидло, русині"...

В травні 1905 р. сталася велика подія в житті Агафії — вона виїздить до Америки і починає своє заробітчанське життя спочатку в Ансонії, пізніше в Нью Гейвені, стейт Коннектікат. І тут у вільних американських умовах з бідою сільської дівчини, неписьменної, бо вона ніколи не ходила до школи, глядиться справжня громадська, національно-політична діячка і філантропка.

Агафія не ходила до школи, але ставши разом же по приїзді членкою Українського Національного Союзу, сама навчилася читати, відчитуючи під початку і до кінця орган цього союзу "Свободу". Читанням та самоосвітою здобуває собі щораз ширший погляд на українську справу в світі. Вбивство Адама Коцка у Львові, атентат на намісника Потоцького, справа Біласа і Данилиціна та інші події в краю викликають у неї живий відрух. Вона пристрасно дебатує зо своїми земляками про події в краю, переводить збірки коштів і посилає до Львова, освідомлює американців про українські справи і т. д.

Зазнавши сама в своєму житті багато лиха й кривди, вона живо реагує на біду й кривду нашого поневоленого народу. Особливо розвиває свою філантропійну чинність після першої світової війни і після наших визвольних змагань 1917-1920 рр. Допомога інвалідам наших військових формаций, інтернованим воякам у Чехії й Польщі, українцям-воякам французького Чужинецького Легіону в Марокко, українським студентам у Відні і в Празі, політичним в'язням через Комітет д-ра С. Федака і т. д. Переїдаю численні пожовкі листи з висловом подяки своїй добродійці і від кого їх тут тільки нема: проф. Дністрянський, д-р Є. Храпливий, Т-во "Основа" в Гданську — за допомогу студентам, від посла до Віденського парламенту Т. Стару-

Пані Агафія Бундзяк

ха, старшин і стрільців — Яворського, Захарка, Мочерняка, Стельмаха, О. Бандури, В. Стисла, В. Гусака, Я. Гутака, С. Халабарчука, І. Бойчука, С. Добромуля, П. Кирієвського, В. Садовського, Я. Індішевського, сердечний лист С. Шлапака — одного з оборонців в процесі П'єрацького, д-ра В. Йремкевича та ін. Три українські воєнні безноги інваліди — В. Лупій, І. Федун, Я. Гудима — зважушильно дякують за протези, на придбання яких Агафія зібрала близько 400 доларів, а решту 300 докладала із своїх заощаджень, бо ці протези коштували 700 доларів.

Як було зазначено, Агафія вивчилася читати вже в Америці самоуком, а писати значно пізніше з допомогою дяковчителя п. Букати в Ансонії. Недивлячись на висилуючу зарікову працю (14-16 годин денно), була завзятою читачкою. Крім "Свободи" і канад. "Українського Голосу" одержувала крайові часописи — "Діло", "Новий Час", "Неділя", "Комар", "Будяк", "Вперед", берлінський "Український Пропор". З наддніпрянських журналів на неї зробила велике враження "Українська Хата", що виходила під редакцією П. Богацького і М. Шаповала в Києві. Кожну вільну хвилину Агафія присвячувала читанню.

І тут з подивом можна констатувати, що бібліотека Агафії — в минулому простої неграмотної селянської дівчини — крім творів Шевченка і Франка включала теж твори Б. Лепкого, О. Кобилянської, М. Коцюбинського, В. Стефаніка, В. Винниченка, історію М. Грушевського і М. Аркаса, не кажучи вже про численну дрібну українську літературу.

Це тільки фрагментарні нотатки з плідної й корисної діяльності Агафії. Але й те небагато, що я побіжно довідався під час своїх нечисленних відвідин, заставило мене змінити мій, признаюся щиро, помилковий погляд на життя нашої заробітчанської еміграції в Америці. І я разом із численною громадою тих, яким Агафія так сердечно й безкорисно допомагала, схиляю голову перед простою дівчиною з бідного галицького села, що виявила стільки високих і цінних прикмет нашого народу.

Олексій Козловський

МУЗЕЙНІ ВІСТІ

СТОРІНКА УКРАЇНСЬКОГО МУЗЕЙНИЦТВА

ВІДЧИТНІСТЬ УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО МУЗЕЮ

Пройшло вже 4 роки як постав Український Національний Музей в Америці. Українська спільнота підтримала цю працю й сьогодні вже маємо установу, якою можемо гордитися і яка служить українській справі.

З передачею п. К. Лисюком двох будинків під музей, все майно вже є власністю громадянства. Тому треба було дати відчит перед громадянством, що ми зробили за той час з тими датами, що іх нам слали, і з матеріалами. Також треба було показати деякі експонати з образів і речей, що знаходяться в У.Н.М. У тій цілі управа музею постановила, щоб п. К. Лисюк, екзекутивний директор музею, поїхав із рефератами по Америці й Канаді.

4-го вересня ц. р. Каленик Лисюк виїхав у подорож автотом, а повернувся 15-го жовтня зробивши 8,000 миль автом, та мав у Канаді і в Америці десять прилюдних виступів у різних місцевостях.

Подаємо тут його справоздання на піврічному засіданні перед управою У.Н.М. 17 жовтня ц. р.

* * *

Після підготовки до подорожі, яка припізналась у наслідок деяких перепон, я виїхав в дорогу 4-го вересня. Передтим забрало мені два місяці часу, щоб усе наладнати для виступів із рефератами. Треба було умовитися з нашими кореспондентами та з поодинокими провідниками, відносно заль для виступу, відозв, контактів із людьми, які мали матеріали і хотіли б їх дати до музею. Також приготувались до підбору членів з нашого громадянства, які б уже перебрали під свою контролю У.Н.Музей.

ДЕНВЕР, Кол. це була перша остановка. Інж. П. Биковський підготовив залю в місцевій бібліотеці даром і повідомив людей про реферат. Зараз же на першому рефераті вияснилося, що провідники і інтелігентні прошарки нашої спільноти цікавляться цією установою більше, ніж ми сподівалися. Говорив я коло 3 години і показав кольорові образки експонатів. Ніхто не вийшов з залі аж до кінця реферату, не нарікали, що довго, зате по скінченні ще дебатували, були запити й відповіді, люди записувались в члени музею, та час було замикати галю. Рішили ще другого дня зійтися в інж. Л. Биковського і обговорити важливі

питання щодо журналу, дописів та матеріалів у музеї.

Другого дня я відвідав кількох передових українців, які цікавилися нашою культурною установою й які дали до музею речі та записались в члени. В 12 год. в неділю зійшлися ми в інж. Л. Биковського для нарад. Присутні були: інж. Л. Биковський, гані Биковська, полк. Степан Глущко, мистець Юрій Сластіон, Кирило Левченко, К. Лисюк, пані Катерина Лисюк.

Була критика журналу та розподілу експонатів у музеї. Слухні заваги ѹ критику прийнято на увагу. Вирішено звернути увагу на журнал, щоб він був виключно музейницьким і мав три розділи: науковий, загальний і музейний розділи; із допускати ніяких політичних чи партійних дописів, які б виносили дебати, чи сварки. Загалом вже досить сварок, а тому бажанім є вести виключно культурну працю для добра нашого загалу, а політику чи сварки залишити кому іншому. Розподіл експонатів має йти по відділах як княжа доба, гетьманська доба, та галерія визвольних змагань, в них мають бути добре підібрані, а не змішані експонати. Книгозбірня має бути лише для будучого й збирати все, що можна з друкованого слова. До музею передали цінні речі: п. Клавдія Помилуйко, інж. Кобрин, мистець Булавицький із дружиною, інж. Л. Биковський, мистець Юрій Сластіон, п. Кобрин, д-р Винар.

Інж. Биковський, полк. Глущко, Каленик Лисюк, пані Лисюк.

В Денвері закладено клітину У.Н.М., якої уповноваженим від У.Н.М. є інж. Л. Биковський. Клітина має 10 членів.

МИННЕАПОЛІС, Мінн. Виїхав я в неділю по півдні до Міннеаполісу, Мінн. 800 миль подорожі були дуже немилі, бо лив дощ і недалеко Омага Небраско, де будується "гайвей", наш автомобіль полетів із насипу 30-40 стіп у фармерську кукурудзу. На щастя, все обійшлося добре, лише авто відчулло цю подію, бо ремонт коштував 375 доларів. За пару годин ми переконалися, що авто ще може нас затягнути на місце без помочі. Потіхали далі і були на час у Міннеаполісі.

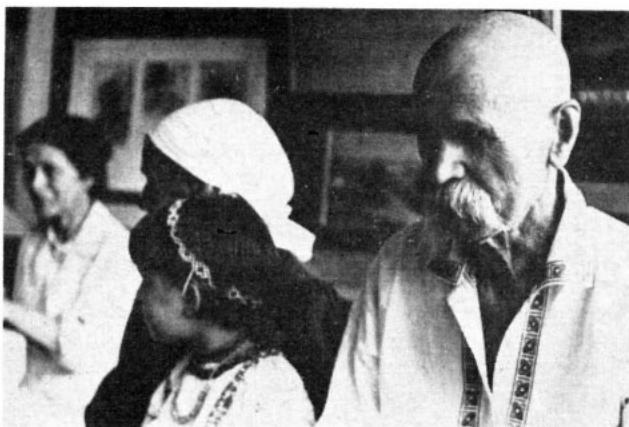
Тут виступ із рефератом улаштував наш кореспондент п. Микола Дербуш у двох церковних галах: св. Архистратига Михаїла та св. Юрія Переможця. Обидва священики о. В. Левицький і о. А. Кість дуже прихильно поставилися до нашої справи й передали до музею речі.

Реферат зорганізував Відділ УКК на чолі з проф. О. Грановським, який спричинився багато до успіху реферату. Записалося коло 20 людей у члени, багато людей дало свої адреси й обіцяли вислати датки та матеріали. Зainteresовання Українським Національним Музеєм було велике. Запити й відповіді викликали цікаві дебати. До записів у члени стояла черга і проф. О. Грановський та п. Микола Дербуш ледве успівали вести записи. Була вже пізня пора і люди спішились до дому.

Відвідав я тут багато українців, з якими говорив про Музей і які прихильно ставилися до наївої справи. Речі поступили від: о. А. Кістя, п. Марії Кісті, п. Марії Процай, п. Миколи Дербуша та інших. Пані М. Процай показала мені такі скарби вишивок і ручної праці, яких я ніколи не бачив навіть у музеях. Обережно перебираючи руками як святість, що її вона зберігає для будучого, вона говорила: "Колись все це піде до музею". Були там речі золотом і сріблом ткани (ручні роботи) на сільському полотні княжої доби, вироби Слуцьких фабрик, вишивки з всіх частин української землі, килими, які мають історичну цінність, речі які походять від наших історичних людей та власні вироби — порцеляна, писанки й вишивки. За вироблені порцеляни пані Процай дісталася на виставі першу нагороду. Пані Марія Кістя передала писанки, порцеляну, вишивки, різьбу на дереві, різьбу на металі: "Візьміть все це до музею, бо вони там дасть більш користі ніж у нас. Времо — то з собою не візьмемо" — каже пані Кістя і пакує все в коробки, оглядається чи ще чого не забула чи не попаде під руку як "непотрібна річ". Скільки чуття і вирозуміння до музеїного завдання! Завдяки таким людям одиницям ми побудували У.Н.М.

Треба спішити. Я з неохотою покидаю ту громаду, яка так багато патріотизму виказала, та яка теорить наші культурні цінності, зберігає їх і веде працю в користь своєї Батьківщини.

КЛІВЛЕНД, Огайо. Реферат відбувся в хорватській галі. Так само присутні цікавилися музеєю справою. Д-р Любомир Винар вносив поправки до журналу, та до матеріалів наукового

З ліва сестра Лесі Українки пані Ізидора Петровна Борисова (тепер в Америці) а з-права маляр Фотій Красніцький племінник Т. Шевченка. Фото знято в часі його 75-літнього ювілею в Києві 1943 року. (Фото дарунок о. Л. Форостівського).

змісту. Музей, який заснував проф. Л. Бачинський, якраз був в стадії переносення з одного місця на інше та йшла підготовка до купна дому під музей. Все те, що міг проф. Л. Бачинський показати, безумовно велики цінності та відноситься в більшості до Шевченкіяни. Але й поза тим відділом є багато цікавих і рідких речей.

Відвідав я о. Л. Форостівського, який був головою міста Києва в 1943 році і назбирав чимало цінних історичних речей з тих часів, а головно фото рафії руйновання Києва та інше. Інтелігентна родина і свідомі українські патріоти, вони і свій дім улаштували так як личить кожному українцеві. Отець Форостівський передав до У.Н.М. цінні фотографії, серед них є племінника Т. Шевченка та інші, книжку — статистика міста Києва в 1943 році — яких було видано п'ять в українській мові, а п'ять в німецькій, та "Киев прежде і тепер" в російській мові, видана з приводу тисячо-ліття існування Києва, в 1888 році і присвячена імператорові Александру. В тій книжці є коло 50 малярій Києва з тих часів. Приєднавши членів і передплатників я виїхав дальше в дорогу.

БОФАЛО, Н. Й. Реферат відбувся в домі СУМА, який недавно купили. Гарний великий дім, яким може гордитися кожна наша громада. Реферат не мав великого успіху тому, що в той вечір якраз було кілька інших імпрез. Але вдалося зібрати матеріали до музею та передплатників. Для улаштування реферату найбільше причинилися п. С. Шипільявий та п. С. Душенко.

В ТОРОНТО, Канада, мій виступ відбувся в неділю ввечорі заходом ген. Садовського і майора Битинського від імені Історичного Українського Военного Інституту. Було багато людей, зокрема були представники преси. Після виголошення мною реферату і висвітлення фільмів із експонатів говорили ген. Садовський і майор Битинський.

Відвідав я деяких людей, які мали музеїні речі та Заступництво редакції "Новий Шлях", де записалося кількох людей у члени й дали матеріали.

КОГОЕС, Н. Й. Приїхав туди ввечорі і де з ким вдалось переговорити та висвітлити фільми. Мала українська колонія. Живуть тут панство Пакульці, які с опікунами Музею та які приєднали членів, як представник Музею п. К. Пакулець багато зробив для музейної справи.

НЮ ГЕВЕН, Конн. Завдяки д-р А. Козловському, д-р Матвіенкові та п. В. Васілевському підготівка до реферату була добра; він відбувся в церковній галі. Висвітлення експонатів, дебати та запити і відповіді затяглись до пізна. Люди давали датки, купували монети, відзнаки, статут та записувались в члени. Музейна справа цікавила лісдей і вони прихильно ставились до будучих пннянів Музею.

З права на ліво: Д-р А. Козловський, пані К. Лісюк, д-р К. Матвієнко, п. В. Васілевський.

Другого дня з д-р А. Козловським відвідали п. Агафію Бундзяк, стару патріотку, яке все житті помагала українській справі. Старша жінка вікім, но чиста пам'ять і рухливість. Прийняла нас широко, чисто по українські з хлібом і сіллю. Рада була, що ми зустрілися ще раз, бо з 1923 року ми не бачилися. Все помагала Музеєві датками та матеріалами. "Я рада, що ви приїхали, бо маю для вас дещо віддати до музею" — каже пані Бундзяк і починає виймати з бібліотечної шафи книжки. Обережно ніби щось святе, вона брала своїми руками кожну книжку з шафи, оглядала її і говорила, що в цій книжці є та про її автора. Кожна книжка в ній має свою історію і цікаво, що 30-35 літ взад вона пам'ятає такі подробиці, як хто їй подарував чи де купила книжку. Музеєві передала багато книжок і то такі, які були б прикрасою навіть у доброго науковця в бібліотеці. "Беріть те, що даю, а решта хай залишиться, бо хочу ще раз перечитати. Все одно все це піде до Музею, бо ж з собою не візьму" — говорила пані Бундзяк і пакувала все до коробок.

Відвідав я також п. Миколу Плуговського, якого я пізнав ще в 1923 році в доволі незвичних обставинах. Справа в тому, що говорили мені ще в Україні, що в Америці повна свобода — роби що хочеш, йди куди хочеш і ніхто тебе не спитає і не зачепить. Отож, приїхавши до Америки, я купив "трочка" за позичені 100 дол., взяв у кредит різних речей для базару і поїхав до Нью-Гевену, бо там, як казали мені наші люди, можна буде за-

робити, улаштувавши базар. Іхати "Фордом" я не змів. Дозволу на їзду не мав. Пошто він, коли в Америці все можна робити? Дороги також не знати, але поїхав. Дістався якось до Нью-Гевен та чутъ наїхав на поліцая (і чому він не вступився мені з дороги), а за це мене, раба Божого, всадили до Іванової хати. Сиджу як курка в залізному ліжку і думаю. — Дома жінка і двоє дітей, а в хаті ні гроша. Вона не знає де я, а тут мене не знаєтъ за що замкнули. Не радісно мені і не знаю, що зо мною буде, бо ні я не вмів по англійськи, ні вони по українськи. Нараз підходить до мене якийсь пан і питає по українськи: Ви хто такий? Відповідаю, що я українець з Нью Йорку. Довідавшись, що як нікого не ограбував і не забив, пішов десь, а за п'ята години мене звільнили, бо він за мене заложив застав. Два дні до суду я жив у домі панства Плуговських. Відношення до мене було як до рідного брата. Суд присудив \$27.50, що іх п. Плуговський заплатив і дав мені на дорогу людину, яка мене завезла моїм трохом, і ще на дорогу дав \$10.00. Не знаю як дякувати йому, що він до мене так поставився, а він каже: "Ви ж українець, то хто нам поможе, коли ми один одному не будемо помагати?". Він мене не питав якого я гіропісопівдання, звідки походжу, а помагав лише, бо я українець. Ось уже 34 роки скоро стукне, а в моїй пам'яті все стояли ті люди, які не на словах соборники, а на ділі.

Прийняв він мене тепер так же радісно і тепло як 34 роки тому. "Може дещо для вас підійде з того хламу, що його я збирав цілий час".

Витягає з шафи старинні календарі ще з 1906 року аж до 1920, журнали та часописи, з тих часів, а про які я навіть не чув, що такі існували. На горищі може тисячка журналів та старих часописів, які вже пожовкли від давності.

"Пошто ви все це держали?" — питаю п. Плуговського: "А ось усе думав, що колись пригодиться. Знаєте, не раз візьму, перечитую і перед моїми очима стає наше минуле. Дуже цікаве життя було. Були люди, що мали чуття — уміли працювати для добра нашого народу. Тепер уже ніби не те. Тоді був якийсь інший дух і ми всі тяглися до купки, будували, творили те, що сьогодні маємо, а за себе, за свою родину то дбали так ніби за щось другорядне".

Зібравши всі ці музейні цінності, розпрощавшись із тими пionерами соборниками, я від'їжджаючи ще раз оглянувся на місто і подумав: "Чи нам ще доля судить зустрінутися? Чи ще є таких більше людей, як ось ті, яких я відвідав в Нью Гевен?"

НОВА УКРАЇНА, Ню Джерзі. Двома наворотами приходилося тут висвітлювати фільми та давати реферати, бо приїздили з далека знайомі 30-40 миль. Майже кожний, з ким прийшлося зустрінутися, став членом, дав даток чи речі для музею. Зразком нової іміграції можуть бути такі як панство Білеменки, Павло Савка, пані Ратич, І. Лютий-Лютенко, проф. Б. Загайкевич та інші. Всі вони стали членами, дали грошові датки та речі для музею.

Старий імігрант п. І. Микитка, відомий при-

З ліва на право: п. А. Гуцал, пані Ю. Гуцал, проф. Б. Загайкевич, п. К. Лисюк.

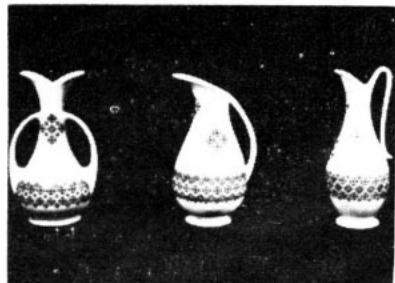
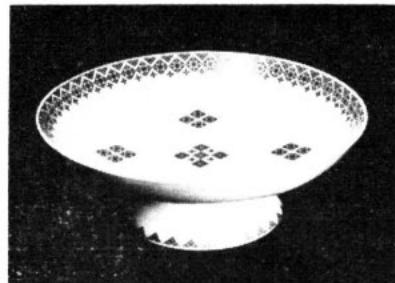
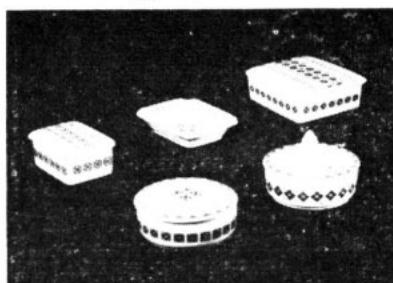
хильник і жертвовавець музею, дав багато цінних книжок та грошовий даток і обіцяв: "Все це, що залишається ще в бібліотеці, все піде до музею, але на це прийде час" каже він і з любов'ю дивиться на ті скарби, які є в бібліотеці.

Наради з проф. Б. Загайкевичем у домі панства Гуцалів в Новій Україні, та з кол. повстанчим отаманом Іваном Люстим-Лютенком та іншими дали дуже багато нових думок, конструктивної критики та наладнання зв'язків з іншими державами і науковим світом через проф. Б. Загайкевича дадуть багато користі нашому Музею.

ФАР ГІЛС, Нью Джерзі. Ще раз при цій нагоді відвідав наших патріотів Панство Жуківських в

На цих чотирех світлинах показані речі (мала частина), що поступили від Панства Жуківських і Стегнік як подарунок. Коли б хто хотів набути щось з цих виробів, просимо написати до Mrs. Maria Stegnek, R.F.D. Box Far Hills, N. J.

Фар Гілс в 15 милях від Нової України. П. Павлина Жуківська, як більшість імігрантів прибула з Галичини, з села. В Америці виховала дітей, купила ферму та недоля судила, що двоє дітей-дівчаток мали поліо. Недивлячись, що діти народжені в Америці, вони говорять чистою українською мовою, цікавляться українською культурою та своїми датками і матеріялами помагають Музею. На фермі вони побудували фабрику виробу порцеляні з новітніми машинами до випалювання порцеляні. Спочатку виробляли старого типу порцеляну, але студіючи прогрес нашої культури, вони стали виробляти інші сорти порцеляні, яка може бути прикрасою не тільки в українській хаті, але багаті американці купують її як нове мистецтво для прикраси своїх домів і для вживання. Подаемо кілька фотографій з тих виробів, але це лише мала частинка, бо вони виробляють сотні різноманітності порцеляні в українському стилі. "Наша мета, щоб у кожній українській хаті була та порцеляна" — каже пані Марія Стегнік (донька пані Жуківської). "Вибираєте, що вам підходить, але Світів найкраще, бо в музеї має бути лише найкраще", і пакує в коробки різні найкращі речі. "Едемо виробляти щось нового, то вам приємно. Ми не вспіємо зробити, як уже забирають це до крамниць, бо люди замовляють, а замовлення маємо з цілої Америки — українці й американці". Справді цінні приступні і всі вироби приваблюють до себе свою красою, як формою, так і фарбами українського стилю. Найбільше в тій ділянці працюють пані Марія Стегнік і панна Анна Жуківська, маючи до помочі всю родину Стегніків і Жуківських.

ФІЛАДЕЛЬФІЯ, Па. В наслідок помилки збори не вдалися, і мало було людей, бо я приїхав на день скоріше, а далі не міг бути, бо справа музею вимагає моого від'їзду і то негайно. Дав маленьку доповідь на зборах ЗУАДК-у, які тоді відбувалися і наладивши контакт праці з провідними чинниками, я від'їхав до Джерзи Сіті.

Тому, що в Нью Йорку вже не було часу на реферат, прийшлося обмежити свій час перебування і відвідати лише УКК, УВАН, НТШ та редакцію "Свободи". В УКК урядники записалися в члени музею, та в Н.Т.Ш. мав нагоду поділитися думками щодо музею з нашим відомим проф. В. Кубіловичем, який також став членом музею. В редакції "Свобода" показав фільми з експонатів редакторам та урядникам. Треба зазначити, що часопис "Свобода" все нам уділяв місце для наших відозв, а редактори все ставилися прихильно до Українського Національного Музею, як культурної установи.

ЗАКЛЮЧЕННЯ ТА СПОСТЕРЕЖЕННЯ

Треба прийняти до відома що такий персональний контакт із людьми в Канаді і Америці дає дуже багато, бо можна пояснити все перед людьми, дати відповіді на питання і довідатися чо має якісь матеріали для музею, а головне вислухати критику людей, які з боку краще бачать нещі недомагання, ніж ми, які працюємо в музеї.

Загал зрозумів важу і потребу такої установи як У. Н. Музей, бо люди переконалися, що це не є "шопка" чи "музей Лисюка" як то вели пропаганду вороги нашої справи. Це вже культурна, поважна установа, яка належить до українського загалу і якою ми можемо сміло гордитися, бо ні срна з поневолених націй не має такої установи. В Т-ві У. Н. Музей членами є люди всіх станів і партій — від робітника до науковця і від партійного провідника до безпартійних, які хочуть служити українській справі і культурі. Уповноважненими музею і кореспондентами також є люди різних політичних угруповань. Матеріалами і грошовими датками помагають всі, не ділячись на партії чи групи. Музей служить нації, а нація складається з різних прошарків нашої спільноти і з різних політичних партій.

НАСТРІЙ СЕРЕД СПІЛЬНОТИ

Там, де більші скупчення нашої іміграції й діє більш політичного життя, там менш уваги звертається на такі культурні установи як музеї, школи та інше. Нарід в своїй масі ставиться прихильно до УКК, але є недотягнення в структурі організаційній на місцях, що з часом віправиться. Немає тієї різниці між українцями, як була тому 5 - 7

літ, коли ділилися на нових і старих імігрантів. Новоприбулі влилися в існуючі вже українські колонії і разом творять великі національні цінності та проявляють свою нову ініціативу в кожній ділянці громадянської праці. Відвідуючи доми й людей, які недавно прибули, зразу кидається у вічі український дух: килими, вишивки, порцеляна та портрети наших пророків і гетьманів свідчать, хто вони є і чи вони діти. Знаючи нашу іміграцію з-перед війни і порівнюючи тепер, ми пішли вперед. Не тільки побільшили свої кадри, але також підкріпили свої організації новим доростом, що дає надію на будуче, для добра нашої загальної справи.

За час подорожі вписалися в члени Т-ва Український Національний Музей в Онтаріо такі особи: Проф. В. Кубійович, проф. Б. Загайкевич, проф. В. Доманицький, проф. О. Грановський, проф. Й. Залеський, ген. К. Смовський, полк. В. Філонович, п. В. Мудрий, п. Юліян Ревай, д-р В. Шандор, п. В. Приходько, д-р Б. Кравців, д-р С. Росоха, д-р В. Галан, д-р Сидор-Чарторийський, полк. К. Глущко, д-р Б. Винар, інж. Винар, проф. Л. Бачинський, інж. Л. Биковський, інж. Г. Кобрин, кол. повстанчий стаман Іван Лютий-Лютенко, д-р Р. Миколаєвич, п. П. С. Шипилавий, п. П. С. Душенко, та багато інших осіб. З священиків стали членами православні священики: о. Володимир Профета, о. Л. Форостівський, о. А. Кість, о. В. Левицький. (Імена всіх членів Музею подамо в ювілейному збірнику). Багато з вищезгаданих членів дали грошові датки та різні матеріали до Музею.

Каленик Лисюк
екзекутивний директор У. Н. М.

ПОЖЕРТВИ ДЛЯ УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО МУЗЕЮ В КАЛІФОРНІЇ

ПОСТУПЛЕННЯ ДО 30 ЛИСТОПАДА 1957 Р.

ГРІШМИ ПОСТУПИЛО:

Іван Косетс, Бельгія	\$1,000.00	Д-р Роман О. Климкевич	3.00
Каленик Лисюк	800.00	Теодор Марушкевич	2.00
Василь Петруш	500.00	Анастасія Кочан	2.00
о. Володимир Профета	23.00	Проф. М. Мищенко	2.00
Павло Савка	10.00	Теодор Марушак	1.00
о. І. Зеліхівський	7.50	І. Глущевський	1.00
Іван Беліменко	5.00	П-і О. Шульц	1.00
Слександра Беліменко	5.00	П. В. Чуйко	1.00
Іван Микитка	5.00	П-на Галина Полтавченко	1.00
Іван Косетс	5.00	Разом поступило:	\$2,374.50

МАТЕРІАЛАМИ ПОСТУПИЛО:

- 723 Д-р В. Попович, Бельгія — Журнали, часописи.
— 35 штук.
- 724 Інж. Н. Горбанюк, Німеччина — Фотографії,
фотостати, документи, листування, витинки
— 216 шт.
- 725 Пані Т. Орлик, Каліфорнія — Історичні фото
— 43 шт.
- 726 Канад. Ліга Визволення — Книжки 2.
- 727 Л. Сорочинський, ЗДА — Музичні твори Ко-
шиця — 14 шт.

- 728 Іван Самуляк, ЗДА — Позич. Нац. Оборони 1.
 729 о. Й. Зелехівський, ЗДА — Фотографії — 7 шт.
 730 В. Петruk, Німеччина — олійні образи 2.
 731 Д-р Т. Мацьків, ЗДА — фотографії — 3 штуки.
 732 Кап. С. Шрамченко, ЗДА — друки, фотокартки, речі, паперові етюзи, облігації — 117 шт.
 733 Іван Косетц, Бельгія — 26 вишивок, жіночі чоботи, 4 фото, прапор Ветеранів Бельгії, 175 друки, документи. 1 книжка "Мазела" в французькій мові. Кліша "Голод в Україні" — 211.
 734 Г. Карасюкевич, Німеччина — друки, документи — 26 шт.
 735 інж. Ю. Лісовий, Англія — книжки різні — 93.
 736 Г. Маслівець, ЗДА — відзнаки, друки, гроши українські, фотографії. Земля з України — разом 14 шт.
 737 Проф. Б. Загайкевич, ЗДА — медальйон, пас, 2.
 738 Петро Мегик, ЗДА — фото й картки — 5.
 739 Сидор Ярославин, ЗДА — книжка 1.
 740 Тодор Ногаш — українська лялька 1.
 741 Проф. О. Грановський, ЗДА — книжки — 2.
 742 Д-р Р. Климкевич, ЗДА — марки 1919 року видані ЗОУНР три аркуші.
 743 Приятелі Укр. Бандури, ЗДА — друки, афіші — 41 штука.
 744 Ч. Міщук, Австралія — друки різні — 26 шт.
 745 Адам Колтун, Англія — друки, книжки — 10.
 746 Іван Гнидюк, Англія — журнали, часописи 8.
 747 Проф. М. Міллер, Німеччина — брошюри 3.
 748 Ліга Америк. Горожан, ЗДА — книжки 2.
 749 В'льна Україна, Детройт — листівки — 10 шт.
 750 Укр. Музей-архів, Канада — друки різні 3.
 751 Юрій Ордановський, ЗДА — фотографії — 2.
 752 Український Народний Союз, ЗДА — книжки 8.
 753 "Товерля", Нью-Йорк — різні книжки — 44 шт.
 754 Пані К. Помилуйко, ЗДА — "Енеїда" і альбом малюків князів в колорах Дядинюка — 2.
 755 В. Косаренко-Косаревич, ЗДА — книжка — 1.
 756 Е. Павліш, ЗДА — історична листівка — 146.
 757 І. Ховайло, ЗДА — журнали, стат., картки — 11.
 758 Проф. В. Дорошенко, ЗДА — фотографії, різні друки, книжки, календарі, відозви 84 шт.
 759 "Сучасна Україна", Німеччина, книжка — 1.
 760 М. Бучацький, Канада — 1 книжка.
 761 Інж. М. Сапіга, Німеччина — 1 книжка.
 762 Йосип Кочан, ЗДА — каталоги пошт. марок 2.
 763 От. М. Явас, Канада — 1 книжка.
 764 Е. Дудра, Канада — ілюстрована історія Лемківщини — 1.
 765 "Нові Дні", Канада — старі часописи — 35.
 766 I. Морикіт, Англія — 23 foto таборів і інше 32.
 767 Т. Порило, Англія — журнали, 33 foto, документи — 68.
 768 Укр. Істор. Військовий Інститут, Канада — відзнаки, програми, летючки, книжки — 8 шт.
 769 М. Войтович, ЗДА — кераміка, фотогр. історичні — 14.
 770 М. Стригун, Англія — картки, друки, документи — 51 шт.
 771 П. Марченко, ЗДА — книжки — 2.
 772 Укр. Артист.-Мист. Асоц., ЗДА — друки різні — 7 штук.
 773 Д. Фодчук, Канада — журнали 41.
 774 О. Девлад, Аргентіна — 3 журнали.
 775 Ю. Артюшенко, ЗДА — 1 книжка.
 776 П. Вовк, Англія — укр. англ. книжки, журнали — 68.
 777 Д-р О. Соколишин, ЗДА — книжки, летючки — 7 штук.
 778 Проф. М. Величківський, ЗДА — 1 книжка.
 779 К. Михайлів, Англія — часописи — 86.
 780 Інж. І. Ховайло, ЗДА — різні друки, картки 35.
 781 М. Бондяк, ЗДА — книжки, календарі 5.
 782 Антон Кирилюк, ЗДА — Кобзар 4 томи — 4.
 783 "Ліл Єскоба", Аргентіна — "Вістник" — 1.
 784 У. Л. Молоді, ЗДА — різні друки — 37.
 785 Інж. С. Зеркаль, ЗДА — архів — 131 штuka.
 786 Г. Курилас, Англія — журнали, друки — 24.
 787 Д-р Д. Куліковський, Німеччина — книжки, часописи — 202.
 788 Радіо Визволення, Німеччина, книжки — 2.
 789 Р. Гончаренко, ЗДА — друки — 5.
 790 Проф. Ф. Мелешко, ЗДА — книжка, архів, 322.
 791 Пані Ясінчук, Канада — друки — 2.
 792 Йосип Ясінчук, Канада — дереворити, книжки — 18.
 793 Проф. Л. Бачинський, ЗДА — картки, брошюра — 8.
 794 о. В. Лєжицький, ЗДА — журнали — 8.
 795 Пані Н. Булавицька, ЗДА — книжки, писанки — 15.
 796 Пані А. Кість, ЗДА — вишивки, порцеляна, малюнки, різьби на металі — 10.
 797 Пані Т. Плувак, ЗДА — фотостат "Мазепи" 1.
 798 С. Ермолаїв, ЗДА — фотостат мирових переговорів — 1.
 799 о. Л. Форостівський, ЗДА — 67 історичних фотографій, документи, книжки істор. цінності — 78.
 800 Д-р Т. Мацьків, ЗДА — книжки й карта Києва 3.
 801 С. Душенко, ЗДА — книжки — 2.
 802 М. Луцький, Канада — фото племінника Шевченка — 2.
 803 Ю. Тамарський, Бразилія — foto й значки укр., 2 олійні образи-портрети — 12.
 804 Проф. А. Козловський, ЗДА — набір матеріалів — 54.
 805 Пані А. Бундзяк, ЗДА — кераміка, фотографії, старинні книжки, календарі, документи — 170.
 806 М. Плуговський, ЗДА — календарі 1906 - 19, українська преса з 1910 - 1930 — 1,179.
 807 В. Васілевський, ЗДА — відзнаки, мапи, преса — 50.
 808 П. Захарченко, ЗДА — фотографії історичні 11.
 809 А. Онишко, Австралія — архів громади — 103.
 810 Єдварт Віцке, Бразилія — фотографії, докум. 6.
 811 М. Письменний, Бразилія — foto, докум. 9.
 812 Проф. І. Цапко, Бразилія — фотографії — 3.
 813 Іван Багряний, малюнки, рукописи, друки, фотографії, книжки, реклами, власноручні рукоп. — 85.
 814 Леонід Василів, Німеччина — 127 foto, печатки, кліша, 14 foto, папка з витинками з преси, журнали й документи Театру "Розвага" 188.
 815 А.Б.Н. Місія на Формозі — 18 фотографій, картки, преса, документи — 32.
 816 Михайло Дуда, ЗДА — 2 книжки.

- 817 Павло Савка, ЗДА — книжки — 13.
 818 Іван Микитка, ЗДА — книжки, календарі, фота, журнали, картки — 148.
 819 Пані Павліна й Анна Жуковська та Марія Стегник, Фар Гілс, Н. Дж. — порцеляна власного виробу, українського стилю — 34.
 820 Проф. В. Січинський, ЗДА — 1 книжка.
 821 Пані А. Кість, ЗДА — пакунок: писанки, вишивки, порцеляна, журнали — 21.
 822 Інж. Г. Корбин, ЗДА — печатка, рукописи, виріб з дерева та витинки з преси — 10.
 822 Інж. Л. Биковський, ЗДА — журнали, книжки — 83.
- 824 Пані М. Процай, ЗДА — порцеляна, фото, мідний старинний образ, 2 срібло-золоті вишивки, крайова сорочка, картки — 11.
 825 Микола Дербуш, ЗДА — друки, документи 104
 826 О. Ратич, ЗДА — книжки — 4.

ЗАУВАГА

Багато осіб, що тут подані, прислали матеріали по кілька разів, але ми помістили разом під одним числом.

Просимо провірити і коли б була яка помилка чи пропущення, то ми радо це віправимо.

ПОВІДОМЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО МУЗЕЮ

Цінні набутки

Від інж. Н. ГОРБАНЮКА, Німеччина: Бойовий прапор У. В. К. 2-го коша, який мав отаман Іван Волошин-Бірчак. Прапор переховував отаман Терещенко і перед смертю просив передати його до Українського Національного Музею. Архіви У. В. К. фотостати з цінних документів та різні документи про рух У. В. К. і два олійні образи.

Від От. Л. ФОРОСТІВСЬКОГО, бувшого голови міста Києва в 1943 році: Книжка "Статистика міста Києва" в 1943 році. Видано було лише 5 книжок в українській мові і 5 в німецькій. Книжка великої історичної вартості. 67 історичних фотографій тих часів, доведенні часописи, "Київ тепер і прежде", та книжку видану в 1888 році в ювілей засновання Києва 888 - 1888. Книжка має коло 40 великого формату фотографій Києва та фотографію зняту на ювілії 75-ліття мальяра Красніцького, плєм'яника Т. Шевченка і пані Ізидори Петровної Борисової сестри Лесі Українки.

Від Пані Агафії БУНДЗЯК, яка збагатила нашу бібліотеку старими книжками різних письменників та англомовними про Україну. Дала разом 117 книжок великої вартості, а також кераміку.

Від В. КРОХМАЛЮКА, Німеччина: Архів визначних наших діячів, малюнки власноручні І. Багряного, його книжка з помітками перед друком, та багато іншого матеріалу.

Сот. Іван КОСЕТЦЬ, Бельгія: 34 вишивки-рушники, пошівки, обруси, та багато різного ручного виробу. Все це робота його покійної дружини, яка все мріяла передати це до Національного Музею. Два олійні образи. Книжки, документи. Прапор Українських Ветеранів в Бельгії. Крім всього \$1,000 готівкою.

Пані Павліна ЖУКІВСЬКА з доньками Марією й Анною: 34 порцеляни українського виробу й стилю, що став прикрасою музею (подаємо фотографії). З попередніми дарунками музею власного виробу порцеляни, цей відділ став поважною цінністю для музею.

Пані М. ПРОЦАЙ, Міннеаполіс, Мінн: Писанки, порцеляна власного виробу та вишивки сріблом і золотом на сільському полотні з старих часів.

Пані Марія КІСТЬ, Міннеаполіс, Мінн: Писанки, вишивки, кераміка, вироби з дерева, скульптура, друки.

Проф. Ф. МЕЛЕШКО, Нью Йорк, Н. Й.: Архів 322 листів і документів про У. В. Козацькі часи й листування.

Тут ми подали лише здебільшого тих, які прислали більш важні матеріали для поповнення нашого музею, а інших подаємо окремо в списках жертводавців. Ціль наша показати в тім списку, які речі і як дають щедро ті наші люди, які розуміють вагу й завдання музею.

На превеликий жаль ми не встані помістити всі поступовання докладно по назвах, бо це забрало більше місця, ніж має наш журнал.

У. Н. М.

Три роки тому до музею не поступало за пів року стільки матеріалів, що тепер поступає за один день. На фото показано двох людей, що розбирають пошту — листування й пакунки з речами, а також дарунки прислані до музею з Бельгії, Німеччини, Австралії, Канади, Америки й навіть із Нової Зеландії та Півд. Америки.

АНКЕТА УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО МУЗЕЮ

В попередніх виданнях "На Слідах" та в "Музейних вістях" ми вже подавали причину, чому музей був заснований в Онтаріо. Ішло нам про те, щоб в стороні від різних впливів поставити фундамент під цю культурну установу, переконати загал, що це є безпартійна загально-національна установа, та зібрати матеріяли і експонати як можна більше, щоб можна було з тим матеріалом вийти на ширше поле діяльності.

За 4 роки Український Національний Музей зібрав багато цінного матеріалу, приєднав багато прихильників та членів, а головне дав доказ потреби такої установи й її життєздатність при тім способі праці і організації, що її провели до цього часу управа музею разом із прихильниками музейної справи.

Музей відвідують чужинці й українці з усіх стейтів Америки та Канади і подивляються, що такі цінності зібрані, але в той же час висказують здивування, чому все це гуртується далеко від українського середовища, бо такий музей дав би більше користі, коли б він був там, де є скучена наша імміграція.

Також пишуть багато листів до управи музею в цій справі з побажаннями мати музей у таких містах як Нью-Йорк, Шікаго, Філадельфія, чи Вашингтон. За перенесення Музею висказуються поважні особи як із наукових кіл, так і провідники різних організацій.

Для рішення такого кроку мають право не лише членів музею чи управа, але має право з'єсти український загал, бо це є майно загалу — нації. Має рігне право той, хто дав одну книжку для бібліотеки чи той що дав більш цінні речі. Це національна скарбниця української культури, яку будував загал.

А тому Управа Українського Національного Музею вирішила звернутися з цією анкетою до гесього загалу не тільки в Америці, але й у цілому

світі, бо ж музей належить не тільки до українців в Америці, а в цілому світі.

В статуті Т-ва Український Національний Музей є зазначено, що музей може бути перенесений, але рішають цю справу загальні збори. Остаточне слово в цій справі має Рада Опікунів. (Хто хотів би дістати наш статут, просимо нам написати).

Просимо всіх кому дорога наша культура — Музей та наші визвольні змагання, подати в цій анкеті свої думки чи побажання на листі і вислати до музею. В черговому числі ми подамо звіт з цієї анкети.

ПИТАННЯ:

1. Музей знаходиться в Каліфорнії, де наша спільнота збільшується з дня на день і музей може служити українській справі тут в новій метрополії української іміграції на Заході. ЧИ МАЄ БИ МУЗЕЙ ЗІСТАТИ НАДАЛІ ТУТ В КАЛІФОРНІЇ?

2. Музей на Сході, де є більші українські скупчення, міг би дати користь для нашої молоді й для ознайомлення чужинців із нашою культурою і нашими визвольними змаганнями. Також тоді музей і архіви могли б служити нашим науковим силам у їх праці. Музей може давати виховавчий фундамент для нашої молоді й школі. ДО ЯКОГО МІСТА МАЄ БИ МУЗЕЙ БУТИ ПЕРЕНЕСЕНИЙ? Нью-Йорк, Шікаго, Філадельфія, чи Вашингтон.

3. Музей вимагає відповідного приміщення, яке буде вимагати багато гроша. Крім того є певна загроза війни, а війна може знищити таку установу в місті. Отже ДЕ МАЄ БУТИ ПРИМІЩЕННЯ МУЗЕЙ: В МІСТІ ЧИ ЗА МІСТОМ?

Листування в тій справі просимо слати на адресу Українського Національного Музею:

UKRAINIAN NATIONAL MUSEUM

312 East "H" Street

Ontario, Cal.

ПОВІДОМЛЕННЯ ДО УКРАЇНСЬКОГО ГРОМАДЯНСТВА

В Америці та в інших державах українці купують українські книжки, читають їх і збирають. Але не всякий може купити таку скількість книжок до читання як би він хотів. Часто трапляється, що купує нові книжки, а старі лежать і займають лише місце і жаль їх викинути чи дати кому, бо ж він за них платив гроші, а гроша на нові книжки не має.

Отож Український Національний Музей в Онтаріо має подібну проблему, а саме — має багато дублікатів, які лежать і лише займають місце, а в той же час у головній книгозбирні у нас немає багатьох книжок, щоб поповнити бібліотеку і зберегти всі ці видання для будущих поколінь.

Ми вирішили завести обмін з людьми, які бажали б обмінити з нами свої книжки на ті, що їх маємо в дублікатах.

ОБМІН ВЕДЕМО СТОРІНКА ЗА СТОРІНКУ. Ми платимо поштові видатки за посилки наших книжок і той, хто обмінює, платить за свої книжки.

Треба зробити так: Всі книжки, які хотів би хто обміннати, треба списати на листі: Ім'я автора, назву книжки, та скільки сторінок має. Прислати до нас, а ми вишлемо негайно наш список, який має коло 400 різних назв книжок, новіших і старих видань. Також маємо журнали в оправі, річкини і окремі числа для поповнення бібліотек.

В той спосіб ми змогли б поповнити нашу бібліотеку й дати зможу нашим людям читати інші книжки чи поповнювати їх збірки.

Ми ведемо обмін кілька років з музеями і бібліотеками, в Канаді, Європі та Австралії, що на практиці показало користь для обох сторін.

Просимо всіх, хто хотів би нав'язати з нами обмін, писати до Українського Національного Музею в Онтаріо, Кал.

UKRAINIAN NATIONAL MUSEUM

312 East "H" Street

Ontario, Cal.

ВІДЗНАКИ, МОНЕТИ, ЗНАЧКИ І МАРКИ ВИДАНІ УКРАЇНСЬКИМ НАЦІОНАЛЬНИМ МУЗЕЄМ

1. Український Національний Музей був заснований у 1954 році і тоді були видані значки в двох кольорах: синьо-жовтий ПРА-ПОР із надписом по-англійськи: "Український Національний Музей в Онтаріо, Каліфорнія 1954".

Значок в двох кольорах: синій і жовтий продается 98 штук (два листки) за ОДНОГО долара.

2. Офіційне відкриття УНМузею відбулось 15 жовтня 1955 року і з тої нагоди випущено пропам'ятну монету з металю ДУРО — срібно-нікльову. Монета розміру 50 американських центів, ніколи не ржавіє і може бути збереже-

Цю монету з металю дуро чи срібно-нікльову можна набути за ОДНОГО долара.

на століття. На одній стороні монети є тризуб і надпис по-англійськи: "Український Національний Музей в Онтаріо, Каліфорнія", та дата відкриття "15 жовтня 1955". На зворотній

стороні портрет Т. Шевченка з підписом внизу по англійськи "Т. Шевченко" і над головою по-українськи: "Чужого навчайтесь і свого не цурайтесь". Ця монета буде свідком прийдешнім поколінням, що ми будучи на іміграції "чужого навчались і свого не цурались".

3. Крім цього, Музей видав серію значків з п'яти штук: з зубцями і без зубців.

1. Українська культура,
2. Княжа доба,
3. Гетьманська доба,
4. Визвольна доба,

5. Будинок Музею з датою заснування 1954 р.

Марки є на гумованому папері, рубцювані, в аркушах по 60 штук. Мистецька обробка і виконання п. М. Битинського з Торонта, Канада.

4. Далі УНМузей видав 15 штук листівок із експонатів Музею і нашої культури. Поштові листівки мають надпис український і англійський. Така листівка йде через численні руки і робить пропаганду нашій визвольній справі і культури.

5. УНМузей вкінці видав металеву відзнаку з тризубом, із шпилькою, для ношення на сяту. Відзнака емальова синя з надписом по-українськи: "Українська Культура", а також є з англійським надписом: "Українська вільна культура". Ціна відзнаки 1 дол. за штуку.

Український Національний Музей просить усіх громадян набути ці речі і поширювати між нашими людьми і чужинцями, рекламиючи нашу культуру і визвольні змагання.

Княжа доба

Гетьманська доба

Визвольна доба

Укр. культура

Будинок Музею
в Онтаріо, Кал.

Серія значків в кольорах з п'яти штук. Їх можна набути 10 серій за ОДНОГО долара.

СТАТУТ

ТОВАРИСТВА “УКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МУЗЕЙ І БІБЛІОТЕКА” В ОНТАРІО, КАЛІФОРНІЯ, В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ ПІВНІЧНОЇ АМЕРИКИ

ЗАГАЛЬНА ЧАСТИНА

1. НАЗВА Т-ВА ТА МІСЦЕ ОСІДКУ.

Назва Т-ва звучить: Товариство “Український Національний Музей і Бібліотека” (в скороченні У.Н.М. і Б.)

Місцем осідку Т-ва є місто Онтаріо, в повіті Сан Бернардіно, в стейті Каліфорнія

2. РІД ТОВАРИСТВА.

Т-во “Український Національний Музей і Бібліотека” є незарібкова корпорація, записана в реєстрі корпорацій стейту Каліфорнія в Сакраменто, дня 23 липня 1954 року і користується правом ТАКС ЕКЗЕМПІ.

3. ПЕЧАТКА Т-ВА У.Н.М. і Б. є ТАКА:

Ukrainian National Museum and Library
Incorporated
July 23, 1954 California.

4. ДІЯЛЬНІСТЬ Т-ВА “У.Н.М. і Б.” ОБІЙМАЄ територію Злучених Держав Північної Америки та місця осідку українців у цілому світі.

5. ЧАС ДІЯННЯ Т-ВА “У.Н.М. і Б.”.

Час діяння є необмежений.

6. МЕТА І ЗАВДАННЯ Т-ВА “У.Н.М. і Б.”.

- збирати зразки української духової та матеріальної культури й українського народного побуту та зберегти їх для прийдешніх поколінь;
- поширювати серед чужинецького світу відомості про культурні надбання українського народу,
- дати доступ науковим інституціям як і поодиноким науковцям та особам щристати з надбань музею й бібліотеки для їх наукової чи громадської праці,
- вести серед української й чужинецької спільноти культурно-освідомну діяльність,
- придбати й утримувати domi, де приміщується музейне добро, книгохрінко, студійні

кімнати, а також робітні й варстти, потрібні для музею й книгохрінки,
e) видавати твори, наукові розвідки, пам'ятки української культури та журнал, який інформував би про українську культуру, історію й музейництво серед українського і чужинецького світу.

7. МАЙНО Т-ВА “У.Н.М. і Б.” СТАНОВИТЬ:

недвижиме майно, устаткування, музейні експонати, книгохрінки, документи та інше майно, потрібне для вживку й розвитку Т-ва “У.Н.М. і Б.”

8. ФОНДИ Т-ВА “У.Н.М. і Б.”

a) Сталий фонд складається з одноразових пожертв фундаторів, не менше 500 доларів або й більше, та з пожертв, призначених жертвовавцями до того фонду, не менше 10 доларів, і вкінці з посмертних записів.

b) Сталий фонд все знаходиться в банку і ним постійно завідує лише Рада Опікунів. Гроші можуть бути вкладені в акції індустриальних підприємств в Америці (Злучені Держави Америки), які вибере Рада Опікунів у порозумінні з банком, чи на перші гіпотеки чи під нові domi і лише на 50% вартості дому (житлові помешкання на одну родину)

9. ДВИЖИМИЙ ФОНД Т-ВА “У.Н.М. і Б.”

Движимий фонд творять:

- Членські внески,
- Суми менше як 500 доларів, але не менше 25 доларів, коли це є зазначене жертвовавцем, припадають до сталого фонду,
- Доходи з публікацій, продажу поштівок, значків, монет, відзнак тощо,
- Доходи з доповідей, курсів, імпрез та вступів до музею.
- Прибутки з сталого фонду, які мають поступати до движеного фонду що 6 місяців. Прибутками сталого фонду є дивіденда з акцій, надвишка з акцій та відсотки з гіпотек.

СПЕЦІЯЛЬНА ЧАСТИНА

10. ОРГАНІЗАЦІЙНА СТРУКТУРА Т-ВА.

Організаційну структуру Т-ва творять:

- Членство Т-ва
- Рада Опікунів (Тростиси)
- Загальні Збори
- Управа Т-ва
- Екзекутивний директор
- Контрольна Рада
- Наукова Рада
- Товариський Суд

11. ЧЛЕНСТВО Т-ВА.

Членами Т-ва можуть бути особи фізичні й правні (організації).

Членство розподіляється на такі категорії:

- звичайні члени
- спомагаючі члени
- члени-добродії
- члени-опікуни
- члени основники-опікуни
- почесні члени.

а) Членом звичайним може бути українська організація або особа фізична українського походження, яка покінчила 18-тий рік життя, без огляду на віровизнання чи політичні підозрення, та яка платить річні членські внески, встановлені Товаристством. Виключені є особи та організації прокомунистичного та підривного характеру, а також товариства, що є ворожі українській національній справі.

Не можуть теж бути членами "У.Н.М. і Б." особи чи організації, які безпосередньо чи посередньо користали або користають із фондів і підмог осіб, установ або організацій, що противні українським національним змаганням за Незалежну Соборну Україну.

Не можуть теж бути членами Т-ва особи, карані за кримінальні злочини. Підривними організаціями вважається визнані за такі американською владою.

б) Спомагаючим членом може бути особа чи організація, якщо її даток не є менший ніж 25 доларів річно.

в) Членом-добродієм Т-ва може бути людина чи організація, незалежно від національного походження, що зложила одноразово не менш 250 доларів.

г) Членом опікуном-тростистом стає особа українського походження, яка жертвувала на "У.Н.М. і Б." одноразово не менш 500 доларів.

е) Почесних членів іменують Загальні Збори на внесення Управи, затверджене Радою Опікунів. Почесному членові видається грамоту.

12. ПРАВА І ОБОВ'ЯЗКИ ЧЛЕНІВ Т-ВА.

Членів опікунів (тростисів) приймає Рада Опікунів.

Членів звичайних, спомагаючих та добродіїв приймає до Товариства Управа, на підставі внесеної писемної заяви, підтвердженої двома членами Т-ва. Всі члени мають право вибирати й бути вибраними до всіх керівних і контролючих органів Товариства, за винятком Ради Опікунів (тростисів).

Кожний член має право брати участь у Загальних Зборах Товариства, з правом рішучого голосу. Коли член не може прийти на Загальні Збори, він може передати свій голос — на письмі — іншому членові, присутньому на Загальних Зборах. Всі члени Товариства мають право користуватися книжками в приміщенні музею та книгозбірні. Кожний член Т-ва може виступити з членства, повідомляючи про це писемно Управу, без права звороту вплачених членських внесків і пожертв. Всі члени Товариства, за винятком почесних членів та опікунів-тростистів, платять внески, устійніні статутом, у високі 5 доларів річно, або згідно з постановами Загальних Зборів. Члени Т-ва є обов'язані дбати про добро Т-ва, його інтереси й добре ім'я, та виконувати всі постанови статуту й керівних органів Товариства.

13. ЧЛЕН МОЖЕ ВИБУТИ:

- а) на власне бажання, за писемною заявою,
- б) в наслідок виключення з членства,
- в) в наслідок смерти,
- г) у випадку розв'язання Т-ва.

14. ЧЛЕН Т-ВА МОЖЕ БУТИ ВИКЛЮЧЕНИЙ:

- а) якщо діє на шкоду Т-ва,
- б) за неморальну поведінку, що загрожує добром імені Т-ва,
- в) за проступок кримінального характеру, що потягає за собою судову кару,
- г) за неплачення членських внесків впродовж 6 місяців,

д) на підставі рішення Товариського Суду.

Виключений член Т-ва має право відклику до Загальних Зборів, які вирішують справу більшістю голосів. Виключений член може бути присутній на Загальних Зборах тільки на час розглядання його справи Загальними Зборами.

Виключений з Т-ва член має право на зворот членських внесків за біжучий рік. Кожний член має при голосуванні лише один голос.

15. РАДА ОПІКУНІВ (ТРОСТИСІВ).

Членом-опікуном (тростисом) може бути особа українського походження, яка відповідає загальним приписам щодо членства Т-ва і зложила для "У.Н.М. і Б." одноразову пожертву не менше 500 доларів.

Рада Опікунів складається лише з членів-опікунів, в числі 5 осіб.

Рада Опікунів збирається в міру потреби, але не менше два рази в рік, шляхом кореспонденційних засідань. Для важності її постанов треба 4/5 голосів усіх членів ради опікунів.

Свої постанови Рада Опікунів записує до спеціальної книги. Вона діє колегіально. У випадку потреби члени Р. О. порозуміваються письмово.

Рада Опікунів:

- а) приймає й іменує нових опікунів та виключає їх із складу Колегії Опікунів і з членства Т-ва — у випадку потреби з власної ініціативи, або на умотивоване внесення Товариського Суду. Виключеному прислуговує право відклику до цілії Колегії Опікунів, яка рішає більшістю 4/5 голосів і то остаточно,
- б) стежить за непорушністю ділового та національного напрямку праці керівних органів Т-ва екзекутивного директора, згідно з приписами того статуту,
- в) береже й доглядає цілій маєток Т-ва та підписує всі маєткові договори Т-ва, які мають бути затверджені Радою Опікунів (тростисів), кількістю 4/5 голосів,
- г) завідує сталим фондом Т-ва і дбає про його розріст і неторканість, переносячи прибутки з його оборотів до диспозиційного фонду на потреби "У.Н.М. і Б.",
- д) вибирає й затверджує екзекутивного директора та затверджує керівні органи Т-ва,

- е) затверджує кооптацію членів Управи Т-ва у випадку її здекомплектування,
 - е) переглядає й опініює бюджет, зложений Управою, ще перед предложенням його Загальним Зборам Т-ва,
 - ж) стоїть на сторожі непорушності сталого фонду Т-ва, який має знаходитися в банку, в шерехах корпорацій, вибраних Радою Опікунів,
 - з) затверджує уложений Управою Т-ва — в рамках статуту — правильник для внутрішнього діловодства "У.Н.М. і Б.",
 - и) скликає безпосередньо Надзвичайні Загальні Збори членів Т-ва на випадок важливої, наглої, невідкладної потреби, якщо б Управа чи Контрольна Рада не вчинили цього на домагання Ради Опікунів,
 - і) має рішальне слово в справі ліквідації музею, зміни осідку Т-ва та зміни статуту, вкінці у випадку загрози для Т-ва з будьякого боку,
 - і) намічує кандидатів на почесних членів Т-ва,
 - й) у випадку потреби накладає "вето" (заборону) на постанови чи дії органів Т-ва, які суперечать цьому статутові й можуть загрожувати існуванню та діяльності Т-ва. За винятком справ переселення, зміни статуту й розв'язання Т-ва, "заветовані" справи розглядає Товарицький Суд. Якщо Товарицький Суд не знайшов би порушення приписів статуту чи пошкодження інтересів Т-ва в заборонених діях чи постановах, Рада Опікунів розглядає поновно справу й рішає остаточно,
 - к) у випадку спеціальної важливості й нагlosti, Рада Опікунів може зависити в урядуванні екзекутивного директора та настановити іншого.
- У випадку здекомплектування Ради Опікунів до числа нижче 5 членів, вона має подбати про своє статутарне доповнення, для забезпечення нормального функціонування й розвитку.

16. ЗАГАЛЬНІ ЗБОРИ (ЗАГАЛЬНА КОНВЕНЦІЯ) ЧЛЕНІВ Т-ВА.

Всі роди членів Т-ва можуть брати участь у Загальніх Зборах. Загальні Збори членів Т-ва бувають звичайні й надзвичайні.

Звичайні Загальні Збори відбуваються раз на два роки, найпізніше в місяці лютому. Звітний рік є календарний. Про місце Загальних Зборів рішася Управа, в порозумінні з усіма зацікавленими органами Т-ва.

Надзвичайні Загальні Збори відбуваються в міру потреби.

Звичайні Загальні Збори скликає Управа Т-ва. Якщо Управа занедбала б цей обов'язок, Контрольна Рада скликає їх до двох місяців по упливі законного речення.

Надзвичайні Загальні Збори мають бути скликані для вирішення важливих, невідкладних справ Товариства, на письмове домагання 2/3 реєстрованих членів Т-ва або також рішенням Ради Опікунів, Контрольної Ради або Управи.

Про дату, місце й порядок нарад Загальних Зборів треба листовно повідомити членство Т-ва що найменше два тижні наперед.

Загальні Збори є правосильні, якщо на них є присутня бодай половина повноправних членів, вчисляючи голоси заступників уповноваженими членами Товариства. В противном випадку Загальні Збори відбуваються годину пізніше в тому приміщенні, з тим самим порядком нарад і рішають правосильно, незалежно від числа присутніх членів. Перед відкриттям кожних Загальних Зборів треба перевести верифікацію присутніх членів і повновластей на заступство.

Загальні Збори відкриває Голова Управи або його заступник, у випадку іх неприсутності — екзекутивний директор. Якщо Збори скликано Радою Опікунів або Контрольною Радою, їх відкриває представник згаданих органів.

Загальними Зборами проводить спеціально обрана президія, в складі голови Загальних Зборів, його заступника й секретаря.

В компетенцію Загальних Зборів входять:

- а) вибір Президії Зборів,
- б) затвердження й зміни порядку нарад,
- в) схвалення протоколу попередніх Загальних Зборів,
- г) затвердження й прийняття нових членів,
- д) полагодження відкликів проти рішень Товарицького Суду,
- е) заслухання та обмірювання звітів керівних, контрольних і судових органів Т-ва та рішення про абсолюторію,
- е) вибір голови Управи, керівних, контрольних і судових органів Т-ва на наступну каденцію,
- ж) схвалення балансу, затвердження бюджету й намічення пляну дальшої праці Т-ва,
- з) ухвали в справі додатку поодиноких точок до статуту, які не суперечать точкам обов'язуючого статуту і не виключають їх. Розв'язання і ліквідація Т-ва мають бути предложені Раді Опікунів, яка може їх прийняти або відкинути,
- и) поточні справи та побажання.

Всі рішення Загальних Зборів приймаються явним голосуванням.

Рішення Зборів западають звичайною більшістю голосів, а у випадку рівності їх, рішає голос голови Зборів.

Протокол постанов Загальних Зборів має бути пересланий до затвердження Радою Опікунів.

17. УПРАВА ТОВАРИСТВА.

Управа Товариства складається з 5 членів і 2 заступників, обраних Загальними Зборами Т-ва.

У склад її входять:

- а) голова,
- б) його заступник,
- в) рекордовий секретар,
- г) скарбник,
- г) екзекутивний директор.

Голову обирають Загальні Збори безпосередньо, а інші функції члени Управи розділюють між собою.

Засідання Управи скликає й провадить голова або його заступник, щонайменше раз на 3 місяці. Постанови западають звичайною більшістю голосів, а у випадку рівності рішає голос головуючого.

З кожного засідання має бути спisаний протокол у спеціальній книзі. Управа кермує статутовою працею Т-ва в часі між Загальними Зборами та веде членські справи. Вона ж виготовляє баланс і бюджет для Загальних Зборів та передає баланс до перевірки Контрольної Раді, а бюджет до перегляду. Бюджет має бути затверджений Радою Опікунів.

Управу вибирається на два роки. У випадку здекомплектування її, вона може кооптувати потрібну кількість осіб, які після затвердження їх Радою Опікунів урядують до часу статутового вибору нової Управи. В міру розросту Т-ва, Управі прислуговує право кооптувати ще двох членів і представити наступним Загальним Зборам до затвердження.

18. ЕКЗЕКУТИВНИЙ ДИРЕКТОР.

Екзекутивний директор "У.Н.М. і Б." має бути членом "У.Н.М. і Б." і бути під кавцією (забондований) 10,000 доларів. Платні співробітники "У.Н.М. і Б." мають бути теж під кавцією (забондовані), а саме по 5,000 доларів кожний.

Екзекутивний директор репрезентує "У.Н.М. і Б.", може брати участь у засіданнях всіх Рад, підписує біжуче листування "У.Н.М. і Б.", веде постійну ділову канцелярію, переводить у життя ухвали керівних органів, упорядковує матеріали для звітів із цілої діяльності Т-ва, приймає ї звільнює працівників та кермує працею службовців "У.Н.М. і Б." і дбає про відповідну іхню винагороду, опікується зростом музеїніх експонатів, підтримує відповідний зв'язок із іншими музеїніми та науковими установами, відповідає за збереження й упорядкування всього майна Т-ва, організує видавництво, відчити, курси, імпрези та все інше потрібне для існування й розвитку "У.Н.М. і Б.", та своєчасно про все це звітує Управі Т-ва і Раді Опікунів.

Матеріальна частина діяльності екзекутивного директора підлягає ревізії Контрольної Ради, а ціла його праця є під пильним доглядом Ради Опікунів.

19. КОНТРОЛЬНА РАДА.

Контрольну Раду Т-ва обирають Загальні Збори на час двох років. Вона складається з трьох членів і двох заступників, що обирають з-поміж себе голову й секретаря.

Контрольна Рада провіряє діяльність Управи в цілому і екзекутивного директора зокрема, як також справи зв'язані з керуванням стальним фондом. Свою перевірку Контрольна Рада переводить що найменше раз у рік, а якщо потреба, коли не буде.

Всі книги Т-ва й відповідні документи мають бути предложені Контрольній Раді на її домагання — для контролі.

У випадку ствердження відступлення від постанов цього статуту, надуживань або марнотравства, Контрольна Рада має право зависити в урядуванні екзекутивного директора або членів Управи, про що має негайно сповістити Раду Опікунів і скликати Загальні Збори.

Контрольна Рада складає звіт Загальним Зборам про вислід ревізії та ставить внесок щодо абсолюторії.

Контрольна Рада дає загальні поради керівним органам щодо ведення матеріальних записів і способу переховування належних прибуткових і видаткових документів.

У випадку потреби Контрольна Рада може скликати Надзвичайні Загальні Збори.

20. НАУКОВА РАДА.

"Український Національний Музей і Бібліотека" є установою культурно-науковою й тому перебуває під фаховим доглядом Наукового Товариства ім. Шевченка в Нью Йорку. В порозуменні з Радою Опікунів, НТШ покликує до життя Наукову Раду в складі 5 членів, причому вони можуть бути членами НТШ або інших українських наукових установ, щоб тим забезпечити якнайширшу базу для наукового догляду й керівництва працею "У.Н.М. і Б."

Наукова Рада кермує науково-дослідною працею "У.Н.М. і Б.", організує ствердження автентичності й оцінку вартості експонатів і книжок, дає свої вказівки щодо науково-фахової організації музею та допомагає видавничій діяльності "У.Н.М. і Б."

Члени Наукової Ради можуть перебувати в будь-якій країні та провадять працю кореспонденційним шляхом.

У випадку невідповідності або бездіяльності поодиноких членів Наукової Ради, Рада Опікунів може — в порозуменні з Управою "У.Н.М. і Б." — просити Управу НТШ, про заміну даного члена.

На кожній Звичайні Загальні Збори "У.Н.М. і Б." — Наукова Рада має предкладати свій письмовий звіт із фаховою оцінкою музеиницької праці Т-ва за звітний період, з побажаннями й порадами на будуче.

21. ТОВАРИСЬКИЙ СУД.

Товариський Суд "У.Н.М. і Б." обирають Звичайні Загальні Збори Т-ва на час двох років, у складі трьох осіб. На кожних дальших Звичайні Загальні Зборах один із членів Товариського Суду вибуває в порядку одержаних ним голосів при виборі, а на його місце Звичайні Збори вибирають нового члена Товариського Суду.

До складу Товариського Суду можна обрати лише такого члена, що є найменше один рік членом "У.Н.М. і Б." Побажанням є, щоб у

складі Товариського Суду був хоч один правник.

Товариський Суд діє на заклик Ради Опікунів, керівних чи контрольних органів Т-ва або на бажання зацікавлених, у випадку непорозуміння між членами, членами й органами або самими органами Т-ва.

Про свою діяльність Товариський Суд веде книгу протоколів.

22. ЗАГАЛЬНІ ПОСТАНОВИ.

- а) З уваги на те, що "У.Н.М. і Б." є товариством неполітичним, не можна відбувати в його приміщеннях політичних сходин чи зібрань.
- б) Музей має стояти понад партіями й служити виключно українській культурі, історії та пропагувати визволення України з-під влади окупантів і стояти за національну Незалежну Соборну Україну.
- в) З приміщені "У.Н.М. і Б." не можна виносити експонатів, книжок чи іншого майна. Експонатів і книг "У.Н.М. і Б." не можна продавати, хіба дублікати або речі й книги, призначенні для продажу жертвовавцями. Регулярна музейна виміна має провадитись за відомом директора музею.

Коли заходить потреба видачі деяких експонатів на виставку, Управа музею і Рада Опікунів мусить дати на це дозвіл.

Ліквідація Т-ва або передача "У.Н.М. і Б." іншій установі може бути доконана на підставі ухвали спеціально на це скликаних Загальних Зборів та згоди Ради Опікунів. Ухала в цій справі Загальних Зборів має бути прийнята більшістю 4/5 голосів.

Після ліквідації Т-ва, "У.Н.М. і Б." має бути переданий для дальнього ведення під тою ж назвою й тим же статутом — лише українській установі або організації. Першество на перебрання "У.Н.М. і Б." прислуговує вже існуючим установам того ж роду в такому порядку: Осередкові Української Культури й

Освіти у Вінніпегу, Канада, Українському Народному Союзові в Джерзи Сіті, Нью Джерзи, і Науковому Товариству ім. Шевченка в Нью Йорку, Н. Й.

У випадку відновлення Незалежної Національної Української Держави, унікальна частина експонатів може бути перенесена до Українського Державного музею в Києві, після відповідної ухвали Загальних Зборів Т-ва та згоди Ради Опікунів, в обмін за інші експонати, що дадуть "У.Н.М. і Б." можливість нормального виконування своїх завдань. Однак "У.Н.М. і Б." як цілість залишається на теренах Америки і має бути далі поповнюваний.

В Америці залишається також сталий фонд Т-ва.

23. КІНЦЕВІ ПОСТАНОВИ.

"Український Національний Музей і Бібліотека" є і завжди мають бути установою неполітичною, всенациональною. Тому мають вони стояти понад класами, станами, релігійними, територіальними чи професійними групами або політичними партіями та служити цілій українській спільноті.

Збираючи та зберігаючи для майбутніх українських поколінь надбання української духовності й матеріального посбуту, "Український Національний Музей і Бібліотека" стоять на службі ідеї повного визволення України та відновлення Незалежної Собороної Української Держави.

Словноючи своє дальнє завдання, "Український Національний Музей і Бібліотека" мають ширити серед неукраїнського світу пізнання української історії, побуту та культури і тим самим здобути його зрозуміння для відвічних українських аспірацій і змагань.

Кінцеві постанови статуту не можуть бути змінені.

ЧЕСЛАВ МІЩУК УПОВНОВАЖЕНИЙ У. Н. МУЗЕЮ НА АВСТРАЛІЮ

П. Чеслав Міщук це один із активних членів нашого музею і уповноважений на Австралію. За три роки співпраці він зробив багато корисного для У. Н. Музею як матеріалами, так і своєю працею серед наших громадян в Австралії, а також серед чужинців, інформуючи їх про наші визвольні змагання, наші культурні здобутки. Він має чи не одну з найкращих бібліотек серед українців в Австралії, головно чужомовних книжок про Україну і україніку. П. Міщук час-до-часу дає реферати-відчити.

18-го вересня ц. р. в Сіднеї відбувся його черговий виступ із рефератом на тему: "Український Національний Музей в З.Д.А." Було багато присутніх, які цікавилися тим рефератом, бо для ба-

гатьох це була новинка. П. Ч. Міщук зробив пропіоричну виставку фотографій експонатів У.Н.М. та публікацій, які викликали ще більше зацікавлення присутніх. По закінченні реферату вив'язалася цікава дискусія з конструктивними заявами. Були думки, щоб такий музей краще був десь у більшому центрі як Нью-Йорк, чи Вашингтон, де є більші скupчення нашої іміграції.

В чергових числах "Музейних Вістей" будемо подавати замітки про наших уповноважених в інших державах та кореспондентів, які також віддали велики прислуги своєю працею і висилкою матеріалів для Українського Національного Музею в Онтаріо, Каліфорнія.

ЗАКЛИК

УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО МУЗЕЮ В ОНТАРІО, КАЛІФОРНІЯ, ЗДА

Ми люди ХХ ст. є свідками незвичайно важких подій у світі і будучі покоління будуть нам завидувати, що ми жили в таких бурхливих часах, подібно як ми, сучасники теперішнього століття, мило читаемо про наполеонські часи XIX ст.

Ми пережили 1-шу світову війну 1914-19 рр. з її далеко ідучими наслідками — революцією 1917 р. у колишній російській імперії, повстанням нових держав в Європі. Ми пережили повстання Української Держави з різними формами її устрою. Ми пережили 2-гу світову війну 1939 - 45 рр. з її ще більше болючими наслідками — особливо величезними знищеннями мільйонів людей та величезними знищеннями матеріальної культури. Все це вимагає від нас українців утривалення в пам'яті для грядучого покоління наших визвольних змагань.

Особливим завданням нинішнього заклику є звернутись до українського громадянства живучого на еміграції, поза межами окупованої ворогом території, а спеціально звернутись до Українських Інвалідів, як учасників наших визвольних змагань зо зброю в ру-

ках — помогти Українському Національному Музесві в Онтеріо, Каліфорнія, ЗДА, зібрати дані про визначніших провідників визвольного збройного руху. Ми хочемо заховати прізвища та імена цих полковників і генералів, які були чинні у визвольних наших змаганнях, а то за час 1) Української Центральної Ради, 2) Гетьманату, 3) Західної Области УНР, 4) Української Народної Республіки і 5) на Закарпатті.

Сповідно громадно й совісно цей наш обов'язок. Іде нам про те, щоб подати біографічні дані цих осіб — померлих чи живих, — в яких формах і на якім терені та в якім часі вони діяли, по можності з відповідними світлинами.

Український Національний Музей завів для кожної доби окремий альбом і окремий відділ — все маючи на меті вічність їх дій — для заховання в пам'яті грядучим поколінням.

Тому в зрозумінні цього спільнотою нашого обов'язку — хто живий, берімся до цього нетрудного діла, а будучі покоління оцінять належно нашу працю.

ДО ВСІХ ЗЕМЛЯКІВ У ВІЛЬНОМУ СВІТІ!

По закінченні ІІ-ої світової війни більшість перебуваючих у західній Європі українців вернулася добровільно чи примусово в Україну, а ті, що залишились в Європі, не виявляючи охоти вернутися до краю під большевицький режим, стали політичними емігрантами та розмістились по різних таборах головно в Німеччині та Австрії. У вичікуванні кращої долі взялись вони до організовання свого життя, потворили по таборах різного роду школи та інші культурні станиці. Не бракло і починів зайнятись музеїнництвом. Однакож коли з скупацією Праги та Берліну большевиками — пропав Музей Визвольної Боротьби України та архіви, які там знаходилися, очі емігрантів звернулись на Новий Світ, себто Америку та Канаду, куди почалася остаточно переноситись українська еміграція.

На новому терені гурт ініціаторів усвідомив собі потребу діяння в ділянці музеїнництва. За ініціаторами пішла й ширша громада, бо "жизнь народ живе гадає". Вони усвідомили собі, що не сміє бути перерви в цій акції і треба рятувати те, що залишилось між українською спільнотою тут в Америці чи Канаді та серед рештків еміграції в Європі. Так повстали побіч давніше основаного музею Української Культури й Освіти у Вінніпегу музеї-архіви в Клівленді, Онтеріо і Шікаго. Ініціатори вложили багато зусиль у тім напрямку, а ширша громада підперла ці змагання і вже досі видимий успіх.

Не треба тільки засипляти справи. Тліючу іскру треба розгорнути в огонь. Дальший розвиток залежить вже тільки від ширших кол суспільності.

У кожному скученні емігрантів поєнні найтися ініціатори, які громадили б матеріали та заохочували других до цього. Тут кожна одиниця відповідальна перед історією за свій обов'язок. В ісайлійному році Івана Франка — невтомного діяча і пропагатора в ділянці музеїнництва і архівництва — треба пригадати його знаменні слова: "Кожний пумай, що на Тобі мільйонів стан стоять, що за долю мільйонів мусиши дати Ти одвіт". Доложім своїх заходів та ідім його слідами в тім напрямку.

Не важко, до кого музей треба післати речі, але треба собі усвідомити, що цей обов'язок мають виконати ВСІ УКРАЇНЦІ. І кожний, що знає, що в другого знаходиться якесь цінна річ, повинен спонукати дотичного власника виповнити свій обов'язок.

Тож звертаємося із закликом до ВСІХ УКРАЇНЦІВ, ПРОЖИВАЮЧИХ НА ВІЛЬНИХ ЗЕМЛЯХ, емігрантів, чи тут вже народжених: СПОВНІТЬ СВІЙ ОБОВ'ЯЗОК, перегляньте належно свої речі і шліть РЕЧІ, ЩО НАДАЮТЬСЯ ДО МУЗЕЮ ЧИ ДО АРХІВУ, НА ВІДОМІ ВАМ АДРЕСИ, А КОЛИ НЕ ЗНАЄТЕ ТО ЗАПИТАЙТЕ ЗА АДРЕСОЮ В МІСЦЕВИХ УКРАЇНСЬКИХ УСТАНОВАХ. В цей спосіб Ви лише свою особисту пам'ятку на вічні часи, але збагатитесь і дотичний музей на пожиток будучих поколінь. Це буде заразом доказ живучості та української національної свідомості теперішнього покоління.

ПЕРЕД 25-Ю РІЧНИЦЕЮ ГОЛОДУ В УКРАЇНІ

Наближається сумна річниця — 25-ліття голоду в Україні, яким ворог хотів знищити наш народ. Не забудьте її відзначити в пресі. А для того Український Національний Музей пропонує вжити фотографії, які має в своїм посіданні. Є це одинока колекція фотографій з голоду в Україні та розстрілів чрезвичайкою нашого населення. Є ще одна така колекція (дублікат) у Герберта Гувера, бувшого президента ЗДА.

Ми раді будемо помогти всім, хто би хотів висристати ці фотографії. Можемо дати кліші чи відбитки фотографій за покриттям коштів витрат. Всі кліші ми можемо дати на 20% дешевше, ніж деінде, бо маємо знижку від клішарень, як культурна не зарібкова установа.

У. Н. М.

† ПОМЕР Д-Р Г. Г. СКЕГАР

У шпиталі в Лос Анджелос, Каліфорнія, помер 13 серпня д-р Григорій Г. Скегар, з професії дентист, який жив давніше в Канаді і був журналістом. Бл. п. Г. Скегар уродився 19 січня 1891 року в селі Погорилівка на Буковині, і прибув до Канади в травні 1908 року. Останні роки він працював в Галівуді як технік при виробі кольорових фільмів.

В УКРАЇНСЬКОМУ НАЦІОНАЛЬНОМУ МУЗЕЇ МОЖНА НАБУТИ ТАКІ КНИЖКИ І РЕЧІ:

"НА СЛІДАХ" дворічник в оправі від ч. 1 до ч. 8, ціна \$5.50 з пересилкою. Маємо лише 5 комплєтів.

"ЗА ЗЕМЛЮ І ВОЛЮ" в англійській мові з часів визвольної боротьби. Для молоді і старших \$0.50

"ВІД МІСТИКИ ДО ПОЛІТИКИ" Д. Донцов 0.65
Пропам'ятна монета відкриття У.Н.М. 1.00

Набір значків виданих У.Н.М (10 серій) 1.00

Металева відзнака з тризубом "Українська Культура" 1.00

Кольорові картки 12 різних величного розміру (одяги, писанки, та інше) 1.00

"УКРАЇНСЬКІ ЗВРОЙНІ СИЛИ" частина I, Зенон Степанів. Доба Центральної Ради і Гетьманату 0.50

"НОВА ІСТОРІЯ УКРАЇНИ" Крип'якевича і Дольницького 1.80
в оправі 2.75

"ТЕОГРАФІЯ УКРАЇНИ" Дольницького 1.00

До Музею подарували всі ці книжки на продаж щоб гроши вжити на Музей; а тому ми продаємо ці книжки по знижених цінах. Просимо поможіть їх продати, чим допоможете нашему музею.

Замовлення слати:

UKRAINIAN NATL. MUSEUM
312 East "H" Street
Ontario, California

Африканське місто Дурбан має вулицю "МАЗЕ-ПА", яка показана на світлині. Під стовпом стоїть пані Косяк, дружина п. Володимира Косяка, що є на Формозі в місії А. Б. Н.

АРХІВ КНЯЗЯ РЕПНИНА

На Зборах "Наукового Товариства" в 1957 році у Полтаві виголосив д-р І. Ф. Робаків реферат про архів "малоросійського генерал-губернатора" кн. Репнина. В архіві винайдено між іншим великий матеріал до землеволодіння в Україні, матеріали до козацької старшини й літературні пам'ятники кінця 17-го століття. Далі знайдено рукопис, можливо, що автограф "Хустини" Шевченка, автографи листів Сковороди й два старі списки "Оди до князя Куракіна" Котляревського.

УКРАЇНСЬКИЙ ПЛАСТОВИЙ МУЗЕЙ

Просимо вісіх тих, хто має якісь пластові друки, відзнаки, прaporci та все інше, що відноситься до Українського Пласту, слати до нашого музею.

Наша молодь це будучість нашої нації, а виховання молоді в моралі й вірі, та її здоровий дух і тіло дає тривкі підвадини нашему сучасному і прийдешньому поколінню.

Все просимо слати на адресу:

PLASTOWY MUSEUM
4414 Brooklyn Ave.
Cleveland, Ohio
U. S. A.

"ВІД МІСТИКИ ДО ПОЛІТИКИ" д-ра Д. Донцова

Кожний українець-самостійник повинен мати в себе цю книжку, яка вчить: як формувати національну душу, світогляд і характер бойовика-визволителя, щоб очистити нашу Україну від московських зайдів, як суспільних паразитів, щоб вибрати Українську Незалежну Соборну Державу.

Видала Крайова Управа Спілки Визволення України в Канаді на доброму білому папері. Ціна 65 центів. Замовлення слати до:

S V U
Box 1051
Postal Station "C"
Toronto 3, Ont., Canada

ІСТОРИЧНИЙ ВІДДІЛ УКРАЇНСЬКОГО ВІЛЬНОГО КОЗАЦТВА

В "ГАЛЕРІЇ ВІЗВОЛЬНИХ ЗМАГАНЬ" ОНТАРІО, КАЛІФОРНІЯ

В Українському Національному Музеї в Галерії Візвольних Змагань рік тому заплановано відділ Українського Вільного Козацтва, яке відограло велику історичну роль в наших візвольних змаганнях 1917 - 1918 роках. Відділ УВК росте дуже скоро завдяки членам УВК, які були свідками славного минулого, та приймали участь у творенні тих перших частин, що були підвальнюю творення армії та які перші прийняли удар ворога на свої плечі й стали в обороні Рідної Землі.

Сьогодні цей відділ вже збагатився архівами - документами минулого й сучасного. У відділі УВК також вже є 12 олійних образів учасників УВК тих часів, та цінні архіви, що іх прислали до музею: інж. Н. Горбанюк, Німеччина, підполк. Григорій Карасюкевич, Німеччина, Георгій Тамарський, Бразилія, проф. І. Цапко, от. УВК, Бразилія, д-р Фотій Мелешко, Нью-Йорк, ЗДА, сот. Степан Бочко, Нова Зеландія, сот. Іван Косец, Бельгія, та багато інших членів УВК, що прислали документи, друкарії та відзнаки.

Відділ УВК вже має два прапори (а ще один має прийти), які пов'язані з минулим УВК 1917 - 1918 років візвольних змагань: Прапор от. Зеленого та прапор Українського Вільного Козацтва, який був на Волині в 1943 - 45 роках у відділах УВК.

В наступному числі "Музейних Вістей" подамо фотографії образів, експонатів з відділу УВК та допис про повстання й організацію УВК в Україні в 1917 - 1918 роках.

УНМ просить всіх учасників УВК 1917 - 1918 років прислати до музею свої адреси для зв'язку, а також усякі документи чи матеріали, які відносяться до УВК. Також просимо надсилати спомини про минуле, яке ви самі пережили і були свідками нашого славного минулого.

Слати все на адресу:

UKRAINIAN NATIONAL MUSEUM
312 East "H" Street
Ontario, Cal.

ДО ПОБРАТИМІВ УКРАЇНСЬКОГО ВІЛЬНОГО КОЗАЦТВА

Щоб відзначити сорокаліття існування У. В. К. та його історичну діяльність у часах 1917 - 1918 роках та в 1943-45 роках Генеральна Управа Українського Вільного Козацтва постановила видати збірник документів, спогадів, починаючи від 1917 року. Тому звертаємося до побратимів, де б вони не проживали, слати всякі матеріали, які зв'язані з історією У. В. К., а також фотографії, спомини чи дописи в цій ділянці, щоб ми могли видати гарний збірник і відзначити історичний чин УВК у боротьбі за визволення нашої Батьківщини.

ГОЛОВНА КАНЦЕЛЯРІЯ Українського Вільного Козацтва.

Всі матеріали просимо слати на адресу:

П. Полковник Юрко Ордановський
314 East "H" Street
Ontario, Cal.

УКРАЇНЦІ В ЛОС АНДЖЕЛЕС І ОКОЛИЦІ!

Людина, яка живе з праці своїх рук, є залежна і ніколи не буде багатою. Тому всі інші народи стараються йти в торгівлю й промисл та вільні фахи, бо це дає нагоду розбагатіти і бути незалежним.

Ми, українці, в тому напрямку відстали. Ті українці, що пішли в бізнеси, стали незалежними й багатими.

Ось недавно п. Остап Брікнер відкрив споживчий скlep і вже є на дорозі до розвитку свого бізнесу, який йому забезпечує існування і незалежність. Інформуйтесь в тих, які вже мають бізнеси чи були в бізнесах. Зійтіться в Українській Централі та обговоріть ту справу — зорганізуйте клуб бізнесменів. Вам поможуть порадами ті, які вже є в бізнесах, як почати, як виробити кредит та в який бізнес краще піти.

В Лос Анджелес наші українці вже мають газолінові станції, ресторан, споживчий скlep та інші. Просимо всіх подати інформації про себе і про свої бізнеси, а ми радо уділимо сторінку в нашому журналі, де будемо інформувати спільноту нашої метрополії і заохочувати до бізнесу.

РЕДАКЦІЯ

СВІЙ ДО СВОГО

УКРАЇНСЬКИЙ СПОЖИВЧИЙ СКЛЕП

Food Market

ШЕРШІЙ ВЕЛИКИЙ СПОЖИВЧИЙ СКЛЕП — ФУД МАРКЕТ В ЛОС АНДЖЕЛЕС!

ВЕЛИКИЙ ВИБІР СПОЖИВЧИХ ПРОДУКТІВ. ТОВАРИ СВІЖІ Й ПО УМІРКОВАНИХ ЦІНАХ.

ДОБРА ОБСЛУГА РОБІТНИКІВ. БАГАТО МІСЦЯ ДЛЯ ПАРКОВАННЯ АВТ.

Просимо нас відвідати і раді будемо вітати Вас як гостей і покупців.

власник склепу

ОСТАП БРІКНЕР

STAN'S MARKET

1463 W. 3rd Str. Los Angeles. Tel. MU 5561

ВЕСЕЛИХ СВЯТ
РІЗДВА ХРИСТОВОГО
та
ЩАСЛИВОГО НОВОГО РОКУ

б а ж а є

всім своїм костумерам,
Рідним і Приятелям

ОСТАП БРИКНЕР
Власник споживчого складу
в Лос Анджелесі.

ВСІМ РІДНИМ і ПРИЯТЕЛЯМ
щире побажання
З РІЗДВОМ ХРИСТОВИМ
та
ЩАСЛИВОГО НОВОГО РОКУ

з а с и л а ю т ь

КАЛЕНИК ЛІСЮК
КАТЕРИНА ЛІСЮК

ДРУКАРНЯ "НОВОГО ШЛЯХУ"

Д Р У К У Є :

● Часописи	● Календаріюми (педс)	● Обіжні листи	● Тикети до передержки
● Книжки	● Летючки	● Адресові наліпки	● Бізнесові картки
● Словники	● Шери (уділи)	● Прив'язки (Тегс)	● Бізнесові форми
● Памфлети (брошури)	● Цертифікати	● Весільні запрошення	● Білянсові зіставлення
● Молитовники	● Грамоти	● Родинні повідомлення	● Стейтменти
● Каталоги	● Наголовні листи	● Тикети вступу	● Інвойси (рахунки)
● Календарі	● Коверти	● Базарові тикети	● Мапи

ТА ІНШІ ПРАЦІ З ОБСЯГУ ДРУКАРСЬКОЇ ШТУКИ. ПРИСТУПНІ ЦІНИ, СОЛІДНА і ШВИДКА ОБСЛУГА!
Замовлення з-поза Вінніпегу виконується в якайскорішому часі. При більших або постійних замовленнях — відповідна знижка.

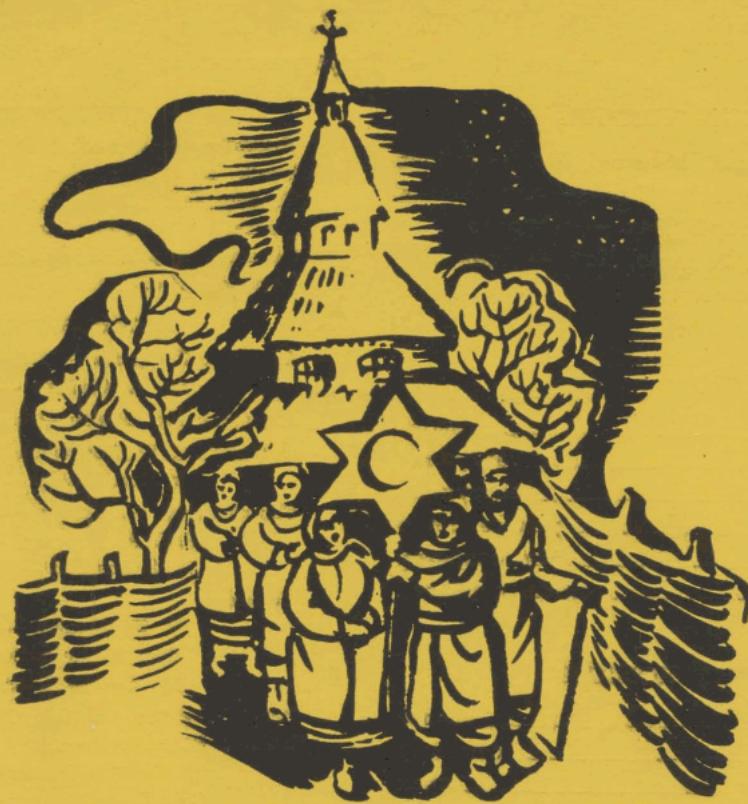
Замовлення на часопис і дуркаські праці слати на адресу:

NEW PATHWAY

R. O. Box 785

Tel. 93-1976

Winnipeg, Man.

З НАГОДИ
ХРИСТОВОГО РІЗДВА
i
НОВОГО РОКУ

УКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МУЗЕЙ
І БІБЛІОТЕКА В ОНТАРІО, КАЛІФОРНІЯ

ШЛЕ ПРИВІТ УСІМ СВОЇМ СПІВРОБІТНИКАМ,
КОРЕСПОНДЕНТАМ, ПЕРЕДПЛАТИКАМ
"МУЗЕЙНИХ ВІСТЕЙ" І ВСІМ ЖЕРТВОДАВЦЯМ,
ПРИЯТЕЛЯМ ТА ПРИХИЛЬНИКАМ,
БАЖАЮЧИ їМ БАГАТО РАДОСТИ ТА УСПІХІВ

ІЗ СКРІПЛЕНОЮ ВІРОЮ В ПЕРЕМОГУ НАШОЇ
НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕЇ ІДМО ВПЕРЕД ДО КРАЩОЇ
БУДУЧНОСТИ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ!

УКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МУЗЕЙ

В ОНТАРІО, КАЛІФОРНІЯ

має такі органи і представників:

ТРОСТИСТИ - ОПІКУНИ:

Проф. Р. Смаль-Стоцький, Мілвокі, Віс. — голова
 П. Т. Ногаш, Лос Анджелес, Кал. — заст. голови
 П. Каленик Лисюк, Онтаріо, Кал. — секретар
 Пані Катерина Лисюк, Онтаріо, Кал. — член
 П. Степан Крутій — член

УПРАВА МУЗЕЮ:

П. Теодор Ногаш	голова
Доц. В. Гаевський	заступник
Інж. В. Сіяк	заступник
П. Гліб Старовійт	рек. секретар
П. Гац Остап	фін. секретар
П. Каленик Лисюк	екзек. директор

КОНТРОЛЬНА КОМІСІЯ:

Інж. Леонід Романюк	голова
П. А. Вусик	секретар
Полк. Михайло Деркач	член

НАУКОВА РАДА:

Проф. Р. Смаль-Стоцький	голова
Доцент В. Гаевський	секретар
Дир. Володимир Дорошенко	член
Проф. М. Міщенко	член
П. Богдан Кравців	член

REPRESENTATIVES

Australia: Mr. Cheslau Mishchuk — Sidney.
 Brazil: Mr. J. Tamarovskyj — Sao Paulo
 Canada: Prof. J. Rudnitsky — Winnipeg, Man.
 France: Mr. Petro Plewako — Paris
 Germany: Eng. I. Sapiha, Hannover-Buchholz.
 Paraguay: Eng. Anton Kuszchynsky — Asuncion.

CORRESPONDENTS

Australia: P. Lopata — Sidney
 Mr. A. Onishko — Adelaide
 Argentina: Mr. Eugene Onatsky — Buenos Aires
 Belgium: Dr. W. Popowych
 Mr. Ivan Kossetz — Bruxelles
 Canada: Eng. W. Martynec — Winnipeg, Man.
 Prof. A. Stepowycz — Montreal
 Dr. S. Rosocha — Toronto
 Germany:
 V. Krochmaluk — Neu Ulm
 Eng. N. Horbaniuk — Muenchen
 Mr. George Karasiukewych

Italy: Very Rev. Dr. Ivan Choma — Roma.
 U.S.A.: Eng. Leo Bykowsky — Denver, Colorado
 Mr. Stephan Dushenko — Buffalo, N.Y.
 Cap. S. de Shramtchenko — Philadelphia, Pa.
 Mr. Dm. Lysenko, Minneapolis, Minn.
 Mr. H. Starowijt — Los Angeles
 Eng. W. Siyak — Los Angeles
 Mr. W. Berezowsky — San Francisco
 Mr. S. Shypyliawy — Buffalo
 Mr. M. Derbush — Minneapolis
 Mr. M. Woytowycz — Utica, N.Y.
 Mr. W. Dombrowsky — Minneapolis
 Dr. P. O. Klemkewych — Miami Beach

RETURN POSTAGE GUARANTEED
 by Ukrainian Nat. Museum
 312 East "H" Street
 Ontario, Cal.

КОШТИ ОГОЛОШЕННЯ:

Ціла сторінка на задній обкладинці зовні	60.00	дол.
Ціла сторінка в тексті	50.00	"
½ сторінки	30.00	"
¼ сторінки	17.50	"
½ сторінки	9.50	"
1/16 сторінки	5.00	"

ПРОСИМО ЗГОЛОШУВАТИСЯ НА КОЛЪПОРТЕРІВ ЖУРНАЛУ "НА СЛІДАХ".